

İNSAN HAKLARININ BÖLGESEL DÜZEYDE KORUNMASI ÜZERİNE BİR İNCELEME: İNSAN HAKLARI VE AMERİKA

(Barrios Altos Davası Örneği ve Orta Doğu Üzerine Bazı Öneriler)

Mahir TERZİ¹

Öz

Bu çalışma, Amerika kıtası örneğinde, insan haklarının bölgesel düzeyde korunma bilinci ve hukuki mekanizmaları üzerinde farkındalık yaratmayı amaçlamaktadır. Bu amacın önemi, bu mekanizmadan yoksun bölgelerden biri olan Orta Doğu dikkate alındığında, bu bölge için yapılabileceklerin geniş görüşlülüğü yani ulaşılabilecek müspet noktalar hakkında fikir vermesinde yatmaktadır. İnsan haklarının gerek doktrin gerekse kategori olarak incelenmesi, esasen 20. yüzyılda ortaya çıkmaktadır. İnsan haklarının kaynaklarını; ulusal kaynaklar, uluslararası kaynaklar ve bölgesel kaynaklar olarak tasnif etmek mümkündür. Bölgesel kaynaklar, insan hakları ile ilgili yasal zemin ve yaptırımlarını belirli bir coğrafi bölge ile sınırlandıran kaynakları içermektedir. Bu kaynaklar, bölgesel düzeyde yargısal veya yargısal nitelikte olmayan korunmanın temelini oluşturmaktadır. Bu çalışmanın konusunu oluşturan Amerika'da insan haklarının hukuki düzeyde korunması ile ilgili temelde iki organ bulunmaktadır. Bunlar Amerikalılararası İnsan Hakları Komisyonu ve Amerikalılararası İnsan Hakları Mahkemesidir. Amerika'da insan haklarının bölgesel düzeyde korunması, Avrupa ve Afrika örnekleri kadar başarılı olmasa da, bölgenin siyasi tarihi açısından, bir başarı örneği olduğunu ifade etmek mümkündür. Bu bağlamda insan hakları açısından problemlili Orta Doğu bölgesindeki ülkelerin, siyasi rejimler açısından sıkıntılı Amerika ve Afrika gibi diğer bölgesel koruma sistemlerinden ilham alarak, insan haklarına yönelik kendi hukuki durumunu, Barrios Altos (Peru) davası örneğinde olduğu gibi güçlendirmesi önemlidir ve bu çerçevede, İslam İşbirliği Teşkilatı, rol üstlenebilir.

¹ Dr.,Kültür ve Turizm Bakanlığı, mahirterzi@yahoo.com

Anahtar Kelimeler: İnsan Hakları, Bölgesel Koruma, Amerika, Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi, Amerikalılararası İnsan Hakları Komisyonu, Amerikalılararası İnsan Hakları Mahkemesi, Barrios Altos Davası, Orta Doğu, İslam İşbirliği Teşkilatı.

A Study on the Protection of Human Rights at the Regional Level: Human Rights and America

(The Barrios Altos Case As an Example and Some Suggestions on the Middle East)

Abstract

This study aims to raise awareness on the protection of human rights and legal mechanisms at the regional level in the case of American continent. The main reason for this is that when the Middle East, one of the regions which is devoid of this mechanism, is taken into consideration, it gives an idea of the vision of what can be done for this region. The examination of human rights both as doctrine and as a category emerges essentially in the 20th century. It is possible to classify the sources of human rights as national resources, international resources and regional resources. Regional resources include resources that limit the legal grounds and sanctions for human rights to a specific geographical region. These sources form the basis for non-judicial or judicial protection at the regional level. In the America, which constitutes the subject of this work, there are basically two bodies related to legal protection of human rights. These are the Inter-American Commission on Human Rights and the Inter-American Court of Human Rights. It is possible to say that regional protection of human rights in the America is a success story in terms of political history of the region, although not as successful as the examples of Europe and Africa. In this context, it is important for the problematic countries in the Middle East to strengthen their legal position on human rights as in the case of Barrios Altos (Peru) case, inspired by America and other regional protection systems such as Africa that are distressed in terms of political regimes, and the Islamic Cooperation Organization can assume a role in this context.

Key Words: Human Rights, Regional Protection, America, American Convention on Human Rights, Inter-American Commission on Human Rights, Inter-American Court of Human Rights, the Case of Barrios Altos, Middle East, the Organisation of Islamic Cooperation.

GİRİŞ

İnsanın insan olmaktan kaynaklanan ve varlığına içkin hakları kapsayan insan hakları, tarihsel olarak Antik Yunan ve Roma dönemlerinin felsefi tartışmalarına tekabül ettirilse de “kendinden bir değer” olarak ele alınması, düşünsel köklerini Rönesans ve Aydınlanmada bulan, ancak 20. Yüzyılın özellikle de 2. Dünya Savaşı sonrası dönemin ürünüdür.

İnsan haklarının uluslararası alanda korunması çabaları keza II. Dünya Savaşı’ndan sonra gündeme gelmekle birlikte, bu alanda 20. yüzyılın ilk yarısında da bazı girişimlerin olduğunu söylemek mümkündür. Bu çerçevede, 1907 tarihli Uluslararası Ganaim Mahkemesi’ne ve I. Dünya Savaşı’ndan sonra imzalanan barış sözleşmeleriyle kurulan “Karma Hakem Mahkemelerine” kişilerin doğrudan doğruya başvurma imkânlarının tanınmasını örnek olarak vermek mümkündür (Kalabalık, 2016:97).

Ancak II. Dünya Savaşı’ndan önceki dönemlerde, daha doğrusu 1648 yılında Otuz Yıl Savaşı’nı sonlandıran Westphalia Anlaşması ile devletler sisteminin ortaya çıkması ile birlikte uluslararası hukukun öznesi, devlet olmaktadır (Brown ve Ainley, 2006:58) -ki hala hâkim renktir. Bu dönemde bireyler hukukun öznesi değil, konusu olduğu için bir devletin kendi ülkesinde ortaya çıkan insan hakları ihlalleri, o devletin kendi iç hukuk sorunu olarak görülmekte, bir başka devletin veya örgütün soruna karışması, devletlerin iç işlerine karışma olarak değerlendirilmektedir. Bireyler hak öznesi sayılmadığından, haklarının çiğnenmesi veya çiğnendiğinin ileri sürülmesi durumunda, uluslararası kuruluşların veya başka bir devletin karışması söz konusu olmamaktadır. Çünkü devlet, “ne kendinden üstün bir dış gücü ne de kendine eşit bir iç gücü tanımaması yönünden hukuken egemen” kabul edilmektedir (Brown ve Ainley, 2006:57).

II. Dünya Savaşı sonrasında ise insanlığın büyük acılar çekmesine sebep olan savaşların önlenmesi ve uluslararası barışın sağlanıp sürdürülebilmesinin temel şartlarından biri olarak insan haklarının uluslararası alanda korunması fikri ortaya çıkmaktadır. Böylece insan haklarının devletlerin iç sorunu olduğu fikri terk edilmekte, bu alanda insan haklarını koruyacak önemli kurumsal düzenlemelere yer verilmektedir. Bu düzenlemelerin başında, 26.06.1945 tarihinde San Francisco’da imzalanan ve 24.10.1945 tarihinde yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler (BM) Şartı gelmektedir (Kalabalık, 2016:97). Lakin BM tarafından geliştirilen insan haklarının korunması sistemlerinde, bölgesel düzeyde koruma

öngörülmemektedir. BM Anlaşması'nın 1., 13., 55., 62., 68. ve 76. maddelerinde insan haklarına saygı gösterilmesi ve korunması hususlarına bölgesel düzeyde değil, uluslararası düzeyde referansta bulunmaktadır (<https://treaties.un.org>).

Bölgesel düzeyde kurulan ilk girişim, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'dır. Bölgesel düzeyde insan hakları ile ilgili ilk gelişme, Avrupa Konseyi sayesinde Avrupa'da yaşanmakta ve insan hakları alanında hukuken bağlayıcılığı olan İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi 1953 yılında yürürlüğe girmektedir. Avrupa'yı Bağımsız Devletler Topluluğu, Arap Ligi, Asya İnsan Hakları Merkezi, Amerikan Devletleri Örgütü, Afrika Birliği ve Asya-Pasifik gibi bölgesel insan haklarını koruma sistemleri takip etmektedir (Kalabalık, 2016:127). Avrupa Konseyi, Amerikan Devletleri Örgütü ve Afrika Birliği bunlar içerisinde en fazla yol kat etmiş olan bölgesel koruma sistemleridir. Avrupa ile ilgili olarak literatürdeki çalışmalar ön planda iken Amerika ve Afrika, gerek farkındalık gerekse çalışma sayısının varlığı açısından Avrupa kadar göze çarpmamaktadır.

Bu çalışmada, Amerika bağlamında insan haklarının bölgesel düzeyde korunma sistemi ve kaynakları incelenmekte ve böylece insan hakları ile ilgili olarak bölgesel düzeydeki çalışmalara ilişkin farkındalığın artırılması, özellikle de Orta Doğu için amaçlanmakta ve arzulanmaktadır.

Güvenlik disiplini çalışanlarının geniş yelpazesine bakıldığında Güvenlik Bilimi çalışmalarının siyasal şiddetten (Avcı, 2015), göçmen kaçakçılığına (Ay, 2014), direniş ve isyan hareketlerinden (Özer, 2014; Yenal ve Cantekin 2016) asimetrik savaşa (Yenal 2016), suçun sosyal ekolojisinden (Avcı, 2005) siber terörizm ve aktör ağ kuramına (Terzi, 2015), terörizmin finansmanından (Ünsal, 2009) göç krizlerine (Ünsal ve Ivica 2016) kadar pek çok konuyu kapsadığı görülmektedir. Bunu hukuk alanına doğru genişletmek ayrı bir kazanımdır. Amerika'da insan haklarının korunmasına yönelik hukuki düzenlemelere yer vererek hukuk ve güvenlik arasındaki disiplinler arası ilişkiye katkıda bulunmak ise çalışmanın diğer bir amacıdır.

Çalışmanın konusunu oluşturan veriler, kaynak ve resmi belge incelemesi sonucu elde edilmiş olup tanımlayıcı niteliktedir. Çalışmada sırasıyla; insan haklarının tanımına, niteliklerine ve sınıflandırılmasına yer verilmekte, insan haklarının tarihsel gelişimine temas edilmekte, insan hakları hukukunun kaynakları incelenmekte, Amerika'da insan haklarının hukuki kaynakları irdelenmekte ve Amerika'da insan haklarının hukuki düzeyde korunma mekanizmaları ile ilgili bilgiler verilmektedir. Bu

çerçevede, Barrios Altos (Peru) davası örnek olarak yer almaktadır. Sonuç kısmında ise çalışma ile ilgili genel değerlendirmelere, bu tarz mekanizmalardan yoksun olan Orta Doğu örneği de dikkate alınarak, temas edilmekte ve Orta Doğu için öneriler dile getirilmektedir.

İnsan Haklarının Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması

İnsan Haklarının Tanımı

İnsan hakları; milliyeti, oturma yeri, cinsiyeti, ulusal ve etnik kökeni, rengi, dini, dili ve diğer herhangi statüsü ne olursa olsun tüm insanlara içkin olan haklardır. Ayrım olmaksızın herkes eşit derecede bu haklara sahiptir ve söz konusu haklar birbiriyle ilişkili, devredilemez ve bölünemez niteliktedir (<http://www.ohchr.org>).

Tanımdan da anlaşılacağı üzere, insan hakları; insanın insan olmasından kaynaklanan doğuştan getirdiği, doğuştan kazanılmış haklardır. Ancak doğuştanlık, insan haklarının yegâne özelliği değildir. Bununla birlikte evrensellik, mutlaklık, vazgeçilmezlik, bireye ait olma, çoğunlukla hürriyet hakkı olma, temel hak olma ve devlete karşı ileri sürülebilen iddialar niteliğinde olma özellikleri de bulunmaktadır (Kalabalık, 2016:6-12).

İnsan Haklarının Nitelikleri

Akademik yazında insan haklarının niteliklerinin belirlenmesinde temelde bireysellik, evrensellik, dokunulmazlık ve devredilmezlik-vazgeçilmezlik özelliklerine vurgu yapılırken (<http://www.edb.adalet.gov.tr>; <http://megep.meb.gov.tr>), daha kapsamlı bir tasnif de doğuştanlık, mutlaklık, hürriyet odaklı hak olma, temel hak olma ve devlete karşı ileri sürülebilen iddialar niteliğinde olma özellikleri de insan haklarının niteliklerini ortaya koymada yararlanılan tanımlamalardır (Kalabalık, 2016:6-12).

1. Bireysellik: Özgür bir birey olan insanın bu özelliği nedeniyle onur ve saygınlığıyla, akıl ve vicdanıyla kimseye bağımlı olmadan bu haklarını kullanılabilme özelliğini ifade eder. İnsan haklarının öznesi, bireydir ve birey, belli bir topluma veya guruba mensup olma şartına bağlı olmaksızın bu hakların sahibidir. Bu haklar bireyin ahlaki doğasından kaynaklanır ve doğrudan doğruya onun kişiliğine bağlıdır.

2. Evrensellik: Ülke, renk, ırk, insan doğası, din ve dil farkı gözetilmeksizin dünya üzerindeki bütün insanları kuşatan haklar bütünüdür. İnsan hakları, içerik, zaman ve yer bakımından değişmez özelliklere, değerlere dayanmaktadır. İnsan hakları hukukça korunmamış ve herhangi bir yaptırıma bağlanmamış olsa da değerini kaybetmez. İnsan hakları hak sahipliği açısından evrenseldir; çünkü insan haklarının kaynağı insanın kendi doğasıdır.

3. Dokunulmazlık: İnsan hakları doğal hukuktan kaynaklandığı için dokunulmazdır. İnsanın insana hükmetmesi, onu ezmesi insan onuruna yakışmayan ve kabul edilemeyecek bir davranıştır. Dokunulmazlık ilkesi özellikle de negatif haklara yani bireyin haklarını kullanırken devletin müdahale etmemesini –örneğin yaşama hakkını kullanmak isteyen bireye devletin müdahale etmemesi, bireyin bu amaçla siyasi baskıdan korunmuş güvenceli bir alana sahip olması- gerektiren haklarıyla da ilişkilidir.

4. Devredilmezlik: Temelinde insan onuru bulunduğu ve kişiliğe bağlı olduğu için insan hakları devredilemez. Bu haklardan vazgeçilemez veya bu haklar bir sözleşmeye konu olamaz. İnsan hakları, insan olmanın kazandırdığı haklardır; başkası tarafından verilen bir söze ya da teminata bağlı olarak ya da satın alınarak elde edilen haklar değildir.

5. Doğuştanlık: İnsan hakları, insanın doğuştan sahip olduğu, fitratından kaynaklanan ve kişiliğinden ayrılmaz haklardır. İnsan hakları, varlığı hukukun tanımasına bağlı olan ve sonradan kazanılan haklardan tamamen farklıdır.

6. Mutlaklık: İnsan haklarının varlığı herhangi bir kayda veya şarta bağlanamaz, hiçbir düşünce veya görüşle varlıkları inkâr edilemez yahut geçersiz kılınmaz. İnsan haklarının varlığı, insanın topluma karşı yükümlülüklerinin varlığına bağlı değildir; o nedenle insan haklarının kapsamı daraltılamaz ve pazarlık konusu yapılamaz. İnsan haklarının kullanımı, ancak başka bir insan hakkına saldırı olması halinde veya bizatihi insan haklarının varlık şartlarını ortadan kaldıran ortamın defedilmesi amacıyla kısıtlanabilir.

7. Hürriyet Odaklı Hak Olma: Hürriyet, insan iradesi üzerinde dış müdahalelerin, baskıların ve kısıtlamaların olmamasını ifade eder. Ancak bu, başka bireylerin özgürlüğü ile sınırlıdır. Birey kendi özgür isteğiyle toplumun kurallarına uyarsa ve toplumdaki hukuki ve siyasi güç, bireyin düşünce ve davranışlarının gerçekleştirilmesinde hoşgörülü bir tutum içinde olursa, o zaman hürriyetçi bir siyasal sistemden bahsedilebilir. Özgürlüğe

sınır, kişiliğe sınır olduğundan bu konuda dikkatli olmak gerekmektedir. Yani hürriyetleri kaldırma hürriyeti yoktur.

8. Temel Hak Olma: İnsan hakları, varlıkları egemen iradesine bağlı olmadığı için temel haklardır. Bu haklar anayasal düzenin temelini oluşturmaktadır. Yani hem kamu politikaları hem de bunlara aykırı hiçbir yasal düzenleme ve idari tasarruf söz konusu olamaz.

9. Devlete Karşı İleri Sürülebilir Nitelikte Olma: İnsan hakları esasen devlete karşı ileri sürülen iddialar niteliğindedir; çünkü insan hakları iddialarının muhatabı devlettir. Amaç, devlete karşı bireyi korumaktır. Bir insan kurumu olan devletin amacı, insanın onurunu ve insan olanaklarının değerini bilgisi ışığında korumaktır (Çelebi, 2012:16-19; <http://www.edb.adalet.gov.tr>; Kalabalık, 2016:6-12; Karakulak, 2007:19-32; <http://megep.meb.gov.tr>).

İnsan Haklarının Sınıflandırılması

Öğretide sınıflandırma, temelde bir anlayış kolaylığı, hakların özel gelişimi ve tâbi oldukları hukukî rejiminin belirlenmesini sağlamada kolaylık sağlamaktadır. Diğer bir ifadeyle, sınıflandırmada amaç, insan haklarının bütünlüğünü bozmak değildir. Bu doğrultuda ihtiyaca göre çeşitli tasnifler yapılmaktadır. Örneğin Kalabalık (2016), insan haklarını; 1) kolektif ve bireysel haklar ayrımı, 2) temel haklar ve temel olmayan haklar ayrımı, 3) negatif haklar-pozitif haklar ayrımı, 4) yasal haklar-moral haklar ayrımı, 5) koruyucu haklar, isteme hakları ve katılma hakları ayrımı, 6) klasik haklar ve sosyal haklar ayrımı olmak üzere tasnif etmektedir.

Kolektif haklar topluluk halinde kullanılırken, *bireysel haklar* tekil birey tarafından kullanılabilir. Örneğin din ve vicdan hürriyeti, bireysel bir hak iken topluca yapılan dini ibadet, kolektif bir haktır. Kaynağını devletlerin taraf oldukları uluslararası hukuktan alan haklar, *temel haklar* olarak adlandırılırken, diğerleri, *temel olmayan haklar* olarak tanımlanmaktadır. Bu doğrultuda *temel haklar*; yaşama hakkı, kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı, işkence, zalimane, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele yahut ceza yasağı, kişi özgürlüğü ve güvenliği, özel hayatın gizliliği, borç nedeniyle hapis yasağı, ceza kanunlarının geriye doğru işletilememesi, kanun ve hukuk önünde eşitlik hakkı, din ve vicdan hürriyeti olarak örneklendirilebilir. *Negatif haklar*, bireyin haklarını kullanırken devletin müdahalesiyle karşılaşmamasını ifade eder ki bunlara *koruyucu haklarda* denir. Örneğin kişinin konutuna güvenlik kuvvetleri

ancak hukukun tayin ettiği sınırlar içerisinde girerlerse, bu hak gerçekleşmiş olur. Buna karşılık *pozitif haklar* ise devletin olumlu edim yahut müdahalesini ifade eder. Ekonomik, kültürel ve sosyal haklar pozitif haklar kapsamına girmektedir. Pozitif haklar, *isteme hakları* olarak da ifade edilmektedir. Bu doğrultuda diğer bir hak olan *katılma hakları* ise örgütlenme, oy kullanma, referanduma katılma, seçme ve seçilme gibi siyasi ve yurttaşlık haklarına erişim imkânını ifade eder. *Yasal haklar*, yasama organının çıkardığı yasalarla ortaya konulan ve geçerlilik kazanan haklardır. *Moral haklar* ise yasal haklardan bağımsız ve onlardan üstün, her zaman geçerli olan haklardır. *Klasik haklar*, kişisel ve siyasi hakları kapsamaktadır ve asıl amacı, birey karşısında devletin gücünü sınırlandırmayı sağlamaktır. *Sosyal haklar* ise eğitim, sağlık ve istihdam gibi ekonomik, sosyal ve kültürel hakları içermektedir (Kalabalık, 2016:14-17).

Bununla birlikte farklı bir tasnifte ise haklar 1) klasik haklar sınıflandırması, 2) kuşaklara göre hakların sınıflandırılması olmak üzere iki temel tasnife ayrılmaktadır. Bunlardan klasik haklar; negatif haklar, pozitif haklar ve aktif statü hakları olmak üzere üçe ayrılır. Kuşaklara göre haklar ise birinci kuşak (medeni ve siyasi), ikinci kuşak (toplular hakları), üçüncü kuşak hakları (dayanışma hakları) olmak üzere yine üçe ayrılır (Altuntaş, 2002: 52-53; Eroğlu, 2005: 7-12; Gökpinar, 2015: 40-64).

Klasik haklar yukarıda belirtildiği gibi *negatif haklar*, *pozitif haklar* ve *katılma haklarını* kapsamaktadır ki katılma hakları *aktif statü hakları* olarak ta ifade edilmektedir. *Birinci kuşak haklar*, klâsik ya da geleneksel haklar veya kişi özgürlükleri ve siyasi haklar ile bireysel hak ve özgürlükler olarak belirtilen ve aristokrasi ile burjuva arasındaki sınıf çatışmasına temas eden dönemi kapsar. 17. Yüzyıl Batı Avrupası'na özellikle de 17. Yüzyıl Fransa'sındaki menfaat ve sınıf çatışmalarına uzanır. Bu haklar, *medeni ve siyasi haklar* olarak ta bilinir. Sosyal, ekonomik ve kültürel hakları kapsayan *ikinci kuşak haklar* ise XVIII. yüzyıl sonlarında özellikle İngiltere'de başlamakta, daha sonra sanayi devrimi ile birlikte kendini Batı Avrupa'da hissettirmektedir. Sanayi devrimi sonucunda dönüşen toplum yapısı, yeni çelişkileri ve buna bağlı olarak da yeni haklar mücadelesini başlatmakta olup, bu kuşak hakları, 2. Dünya Savaşı kadar gelişim göstermektedir. Son olarak üçüncü kuşak hakları ise 2. Dünya Savaşı sonrası evrensel değerler oluşturan, devletin sınırlarını aşan insanlık ailesinin tüm üyeleri arasındaki dayanışmayı dile getiren haklardır. Uluslararası toplumun dayanışma ödevlerini ve bu çerçevede devletin sorumluluklarını tanımlayan çevre hakkı ve halkların hakları gibi hakları

ifade etmektedir. Üçüncü kuşağın ilk iki kuşaktan farkı; hakları, birey düzeyinden halkların hakkı örneğinde olduğu gibi halk düzeyine taşınmasında, kendini göstermektedir (Gökpınar, 2015:50-64). Bu haklar dayanışma hakları olarak da nitelendirilmektedir (Altuntaş, 2002:54; Eroğlu, 2005:10-12).

İnsan Haklarının Tarihsel Gelişimi

İnsan haklarının gerek doktrin gerekse kategori olarak incelenmesi esasen 20. yüzyılda ortaya çıkmaktadır. Ancak insan haklarına tarihsel bir bakış, esasen kavramın o anlamda insanlığın kat ettiği yolun görülmesi açısından önem arz etmektedir.

Akademik yazın, gelenek olarak, insan haklarına tarihsel bakışını kavramın içeriğine yönelik ilk nüvelerin rastlandığı Antik Yunan'a ve Stoacılık düşüncesine tekabül ettirmektedir. Lakin söz konusu dönemde hâkim görüş; insan, siyasal hayvandır yani yönetilmesi gerekir (Aristoteles, 2002:9) ve yine toplumun çoğunu köleler oluşturduğu ve demokraside çoğunluk yönetimi olduğu için demokrasinin tercih edilen bir yönetim biçimi olmadığıdır (Platon, 2002:293-328). Böyle bir ortamda Stoacılık insanın tabiatı gereği özgür ve eşit olduğunu savunmaktadır. Stoa öğretisinde insanın bağımsızlığı temel düşüncedir ve insan doğanın yasasına itaat ederek mutlu olur. Mutluluğun kaynağı dengede olan akıldır (erdem) ve doğaya uygun olan akla uygun olandır. Akıl (doğa) insanlara aynı yasaları ve hakları vermektedir. Stoacı bilgenin sosyal ideali, dünya yurttaşlığıdır. Aynı doğaya bağlı olmak, bireyi insanlığa ve evren yurttaşlığına götürmektedir. Bu düşünceler (doğal-akıl hukuku), daha sonra Roma hukukunun temellerini oluşturmaktadır. Stoacılık aynı zamanda Roma yayılcılığı için meşrulaştırma vazifesi gördüğünden, ciddi eleştiri konusu olmaktadır. (Gökberk, 2014:91-97; Hançerlioğlu, 2013:382-383).

İlk Çağ Roma'sı da bundan farklı değildir. Roma Hukuku'nda kişi, farklı statülerle farklı hukuki kapasitelere bağlanmış kişileri ifade etmektedir. İnsan üç kategoriye ayrılmaktadır. Bunlar; 1) Özgür insanlar (Roma vatandaşları) ve köleler, 2) aile reisi ve ona tâbi olanlar, 3) yabancılar ve vatandaşlar. Haklar, Roma vatandaşları ve aile reisi için geçerlidir. Öyle ki aile reisi hayatta ise yaş ve cinsiyet ayrımı olmaksızın çocuklar ve aile hâkimiyetindeki kadınlar, kölelere benzer biçimde hak ehliyetinden yoksundurlar (Atalay, 2016:55-56).

Kısaca İlk Çağ döneminde insan haklarından bahsetmek mümkün değildir.

Orta Çağ'da da henüz özgürlük felsefesi ve insan hakları doktrini doğmuş değildir. Ancak Aziz Augustinus ve Aziz Thomas gibi kimi kilise babalarının katkısıyla, insan onuruna verilen değer artmakta, insan Tanrı önünde eşit ve kardeş olarak kabul edilmekte, devleti yönetenlerin de bu ilkeye riayet etmeleri istenmektedir.

“Devletin kökeninin insan doğasında olduğunu, toplumsallığı ve devleti talep eden insan doğasının da tanrı tarafından yaratıldığı için, son kertede devletin de tanrının isteği olduğunu, yöneticinin topluma karşı yükümlü olduğunu, toplumu bir arada ortak yararın tuttuğunu ve ortak yarar doğrultusunda çalışması gereken yöneticinin yasalarla sınırlandırıldığını ve hukuka uygun hareket etmek zorunda olduğunu ifade Saint Thomas, siyasi iktidarı kullanan yöneticinin egemenlik alanının sınırlarını çizmiştir. Yasaya uymayıp, kendi menfaati doğrultusunda çalışan kralın tiran olacağını, koyduğu kurallar da akla aykırı olduğundan yasa değeri taşımayacağını belirten ve bu noktadan itibaren tirana karşı direnme hakkını geliştiren Thomas, tarihte ilk kez bir muhalefet teorisini ve direnme hakkını geliştiren kişi olarak kabul edilebilir.

Bu Çağda siyasi iktidarın yetkilerinin sınırlandırıldığı karşılıklı yapılan antlaşmaların en önemli örneğinin 1215 Magna Carta Libertatum (İngiliz Büyük Şartı) oluşturur. Bu şartta, kişinin can ve mal güvenliğine sahip olduğu belirtilerek, bunlar kralın keyfi işlemlerine karşı korunmuştur. Ayrıca kişiye keyfi yakalama ve ceza takibine karşı korunma gibi birtakım somut haklar tanınmıştır. Ama bunları uygulamada etkin bir şekilde gerektirecek mekanizmalar kurulamamıştır...” (Kalabalık, 2016:20).

Stoacılarla karşılaştırıldığında kilise babalarının etkisi, toplum üzerindeki etkileri ve düşüncelerini kurumsallaştırmalarında yatmaktadır. Antik Yunan'da düşünme ve felsefe, soyluluk göstergesi olduğundan, sınırlı sayıda insana ulaşırken, kilise babalarının ise Hristiyanlık ve kilise aracılığıyla, daha geniş bir çevreye hitap ettiğini söylemek mümkündür. Sonuç olarak Orta Çağın “Muhalefet Teorisi” ve “1215 Magna Carta Büyük Özgürlük Fermanı”, insan hakları bağlamında öne çıkan, sırasıyla, önemli bir teori ve belgedir. Yeni Çağ ise aslında ilkçağdaki doğal hukukun daha başarılı yorumlaması olmaktadır. Orta Çağda insan haklarının kaynağı, Tanrı ile ilişkilendirilirken, Yeni Çağ da tekrar doğaya yönelmektedir. Bunda özellikle, Katolik kilisenin Orta Çağ da hür düşüncüyü ve özgür iradeyi Engizisyon aracılığıyla baskı altında tutması (Terzi, 2016), önemli bir etkidir. Buna tepki, Rönesans ve Aydınlanma ile olmuştur. Bünyesinde Descartes, Leibniz, Kant, Hegel, Montesquieu, Jean Jacques Rousseau, Voltaire, Hume ve Locke gibi önemli düşünürleri bulundurur (Gökberk 2014). Burada John Locke ayırt edici bir özelliğe sahiptir. Söz konusu dönemde, liberalizmin fikir babalarından İngiliz düşünür Locke'un düşüncelerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Locke'a göre insan, doğal hukuktan kaynaklanan vazgeçilmez haklara sahiptir ve siyasi düzenin amacı, hürriyeti güvence altına almaktır. Locke'da hayat, özgürlük ve mülkiyet hakları vazgeçilmezdir (Yayla, 2000:36-44). Kalabalık (2016)'ya

göre Locke'un 1689 tarihli bu formülü- buna mutluluğu arama hakkını da dâhil eder-, 86 yıl sonra 1776 tarihli ve Batılı insan hakları beyannamelerinin ilki sayılan Amerikan Bağımsızlık Beyannamesi'nde tekrarlanmakta, liberal anayasacılık çağını açan 1787 tarihli Amerikan Anayasası'nın ruhunu oluşturmaktadır. Yine Kalabalık (2016)'ya göre bu haklar, 1789 tarihli Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Beyannamesi'nde daha geniş kapsamlı ifade edilmektedir. 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve 1950 tarihli İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin de kaynağı Locke'un bu dört temel hakkıdır-hayat, özgürlük, mülkiyet ve mutluluğu arama hakkı. Ancak Locke'un demokratiğinin kalitesi hakkındaki şerhi de burada belirtmek gerekir; çünkü "onun kadınları ve yoksulları yurttaşlık hakları dışında bıraktığı anımsanmalı" der Russell (2002:185). Yine Locke'a göre pasta çoktan paylaşılmıştır. Bu nedenle tabii hal olarak tarif ettiği menkuller edinilmesi hususu, sivil halde artık mümkün değildir; sonuç olarak sivil toplumlarda emek aracılığıyla meşru menkuller edinmek, kriter olarak artık yeterli olamamaktadır (Bouillon, 1998:42).

Bu anlamda Yeni Çağ düşünürlerinin düşüncelerinin tesirini, içinde bulunduğumuz Yakın Çağ'da göstermeye başladığını ifade etmek yanlış olmayacaktır. 1789 Fransız Devrimi ve sonrasına tekabül eden söz konusu Çağ, haklı olarak Okyayuz (2004) gibi kimi akademisyenlerce Sentez Çağı olarak adlandırılmaktadır. İnsan haklarıyla ilişkili metinlere yerel düzeyde ilk referanslar 17. yüzyıla tekabül ettirilse de - örneğin adil yargılanma ve olağan olmayan cezaya çarptırılmama maddelerini içeren İngiltere'de ki Haklar Bildirisi- Bill of Rights, otoriteye karşı bireyin haklarını açık bir şekilde savunan, eşit hürriyet ve vazgeçilmez haklara referansta bulunan 1776 tarihli Virginia Bildirgesi gibi- Yakın Çağın temel metinlerini uluslararası ve bölgesel düzeyde aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür.

- 1789 İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi,
- 1948 İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi,
- 1950 tarihli İnsan Haklarını ve Temel Hürriyetlerini Korumaya Dair Avrupa Sözleşmesi ve ona bağlı protokoller,
- 1969 tarihli Amerikalılar arası İnsan Hakları Sözleşmesi,
- 1976 Birleşmiş Milletler Kişisel ve Sosyal Haklar Sözleşmesi
- Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi,
- 1981 tarihli Afrika İnsan ve Halkların Hakları Sözleşmesi.

Bu dönemin önemli bir özelliği, insan hakları artık, öncülükler olan İngiltere, ABD ve Fransa'nın sınırlarını aşmış örneğin 1917 Meksika, 1919 Weimar, 1920 Estonya, 1920 Çekoslovakya, 1921 Yugoslavya, 1921

Polonya, 1924 Türkiye, 1932 Romanya, 1947 İtalya gibi ülkelerin anayasalarına girmekte ve güvence altına alınmaktadır (Kalabalık, 2016:21-23).

İnsan Hakları Hukukunun Kaynakları

İnsan haklarının kaynakları ile kastedilen, insan haklarının nereden ve nasıl ortaya çıktığıdır. Bunları temelde ulusal kaynaklar, uluslararası kaynaklar ve bölgesel kaynaklar olarak tasnif etmek mümkündür. Ulusal kaynaklar tekil ülkelerin kendi siyasi tarihlerinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin Osmanlı'da şart niteliğinde olan ve Padişah ile ayanlar arasında imzalanan 1808 tarihli Sened-İ İttifak vergi toplamada zulüm ve eziyet yapılmamasını hükmettiği için temel haklarla ilişkili bir gelişme olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte 1839 Gülhane Hattı Hümayun-u yani Tanzimat Fermanı, can güvenliği, mal güvenliği, kişi güvenliği, şeref ve haysiyetin korunması ve din ayrımı gözetilmeksizin bütün tebaaya bu hakları eşit olarak tanıdığı için azınlık hakları çerçevesinde insan haklarının tanınması yolunda ilk önemli adım olarak kabul edilmektedir. Yine 1856 tarihli Islahat Fermanı ile din ve mezhep farkı kaldırılmakta, bütün Osmanlılar eşit duruma getirilmekte, işkence ve her türlü cismani ceza yasaklanmakta, mahkûmların mallarının müsadere edilmeyeceği belirtilmekte ve duruşmalara açıklık ilkesi getirilmektedir (Gümüş, 2008:215-240; Kalabalık, 2016:33-35; www.wiki.hukuki.net). Söz konusu örnekler, tekil örneklerin siyasi tarihleri doğrultusunda çoğaltılabilir.

Uluslararası kaynaklar ise uluslararası antlaşmalar, şartlar ve protokoller ile çeşitli uluslararası kuruluşların aldığı bildirge niteliğindeki kararlardır. Uluslararası kaynakları; Birleşmiş Milletler ve Uluslararası Çalışma Örgütü gibi onun şemsiyesi altındaki örgütler ile 1890 Brüksel Kanunu gibi kölelikle mücadele amacıyla ilgili konu için bir araya gelmiş ülke toplulukları oluşturmaktadır. İnsan Hakları Evrensel Beyanname, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü ve 2014 Tarihli Birleşmiş Milletler Kadın Avrupa ve Orta Asya Bölge Ofisi'nin İstanbul'da Kurulmasına İlişkin Anlaşma, bu kapsamda örnek gösterilebilir. İnsan haklarının uluslararası kaynakları arasında yukarıda belirtilenler dışında ayrıca uluslararası örf ve adet hukuku/yapılageliş-yapılageliş kavramı için bakınız Pazarcı (2006)-, öğreti, anlaşma izleme birimlerinin izleme ve denetim raporları ile yargı kararları da yer almaktadır.

Bölgesel kaynaklar, insan hakları ile ilgili yasal zemin ve yaptırımlarını belirli bir coğrafi bölge ile sınırlandıran kaynakları içermektedir. Bölgesel

kaynaklar, bölgesel düzeyde yargısal veya yargısal nitelikte olmayan korunmanın temelini oluşturmaktadır. Bunlar arasında Bağımsız Devletler Topluluğu, Arap Ligi, Asya İnsan Hakları Merkezi ve Asya-Pasifik Avrupa Konseyi, Amerikan Devletleri Örgütü ve Afrika Birliği yer almaktadır (Kalabalık, 2016:126; <http://www.mfa.gov.tr>).

Çalışmanın ilgi odağı kapsamında insan haklarının Amerika'daki hukuksal kaynakları ve bu hakların yasal korunması, takip eden satırlarda incelenmektedir.

Amerika'da İnsan Haklarının Hukuki Kaynakları ve Korunması

1948 yılında Bogota, Kolombiya'da imzalanıp Aralık 1951 tarihinde yürürlüğe giren ve 1967, 1985, 1992 ve 1993 tarihlerinde çeşitli değişikliklere uğrayan Amerikan Devletleri Örgütü Kurucu Anlaşması, mezkûr Anlaşmanın 1. maddesi gereğince üye ülkeler arasında barış ve adaleti sağlama, dayanışmayı destekleme, işbirliğini güçlendirme, üye ülkelerin egemenliklerini, bağımsızlıklarını ve bölgesel bütünlüklerini koruma amacını gütmektedir (<http://www.oas.org>).

Örgüte; Amerika Birleşik Devletleri, Antigua ve Barbuda, Arjantin, Bahamalar (Birleşik Devletler), Barbados, Belize, Bolivya, Brezilya, Dominika, Dominik Cumhuriyeti, Ekvador, El Salvador, Grenada, Guatemala, Guyana, Haiti, Honduras, Jamaika, Kanada, Kolombiya, Kosta Rika, Küba, Meksika, Nikaragua, Panama, Paraguay, Peru, Saint Kitts ve Nevis, Saint Lucia, Saint Vincent ve Grenadinler, Surinam, Şili, Trinidad ve Tobago, Uruguay ve Venezuela olmak üzere 35 ülke üyedir (<http://www.oas.org>).

Örgüt bünyesindeki Amerika'da insan haklarının korunmasına ilişkin belgeler; Amerika İnsan Hakları Sözleşmesi (San Jose, Kostarika Paktı), Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Alanında İnsan Haklarına İlişkin Amerikan Sözleşmesine Ek Protokol (San Salvador Protokolü), Ölüm Cezasını Kaldırmak İçin İnsan Haklarına İlişkin Amerikan Sözleşmesine Yönelik Protokol, Kişilerin Zorla Ortadan Kaybolmasına İlişkin Amerikalılararası Sözleşme, İşkenceyi Önleme ve Cezalandırmaya İlişkin Amerikalılararası Sözleşme, Irkçılık, Irk Ayrımcılığı ve Hoşgörüsüzlüğün Diğer Biçimlerine Karşı Amerikalılararası Sözleşme, Ayrımcılık ve Hoşgörüsüzlüğün Her Türüne Karşı Amerikalılararası Sözleşme, Engellilere Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Amerikalılararası Sözleşme, Kadınlara Medeni Hakların Verilmesine

İlişkin Amerikalılararası Sözleşme, Kadınlara Siyasi Hakların Verilmesine İlişkin Amerikalılararası Sözleşme, Kadınlara Karşı Şiddetin Önlenmesi, Cezalandırılması ve Yok Edilmesine İlişkin Amerikalılararası Sözleşme (Belem Do Para Sözleşmesi) ve Yaşlılara Yönelik İnsan Haklarının Korunmasına İlişkin Amerikalılararası Sözleşmedir (<http://www.oas.org>).

Amerika'da İnsan Haklarının hukuki düzeyde korunması ile ilgili temelde iki organ bulunmaktadır. Bunlar Amerikalılararası İnsan Hakları Komisyonu ve Amerikalılararası İnsan Hakları Mahkemesidir. Her iki müessesenin dayanağını Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 33. maddesi oluşturmaktadır.

Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi (San Jose, Kostarika Paktı)

Sözleşme, Başlangıç kısmı hariç olmak üzere 3 Kısım altında 11 Bölüm ve 82 maddeden oluşmaktadır. Devlet Yükümlülükleri ve Hakların Korunması başlığını taşıyan 1. Kısım, 5 Bölümden oluşmaktadır. Bunlar; 1) Genel Yükümlülükler, 2) Medeni ve Siyasi Haklar, 3) Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar, 4) Güvencelerin Askıya Alınması, Yorumlama ve Uygulama ile 5) Kişisel Sorumluluklar bölümüdür. Koruma Yolları başlığını taşıyan 2. Kısım, 4 Bölümden oluşmaktadır. Bunlar; 1) Yetkili Organlar, 2) Amerikalılararası İnsan Hakları Komisyonu, 3) Amerikalılararası İnsan Hakları Mahkemesi ve 4) Ortak Hükümler bölümüdür.

Genel ve Geçici Hükümler başlığını taşıyan 3. Kısım ise 2 Bölümden oluşmaktadır. Bunlar; 1) İmza, Onay, Çekinceler, Değişiklikler, Protokoller ve Fesih ile 2) Geçici Hükümler bölümleridir.

Tanınan haklara bakıldığında, aşağıda belirtilen hakların yer aldığı görülmektedir.

- Her kişinin hukuk önünden kişi olarak tanınma hakkı (Madde 3),
- Yaşama Hakkı (Madde 4),
- İnsanca Muamele Görme Hakkı (Madde 5),
- Kölelikten Kurtulma Özgürlüğü (Madde 6),
- Kişi Özgürlüğü (Madde 7),
- Adil Yargılanma Hakkı (Madde 8),
- Fiilden Sonra Konan Yasalara Tabi Olmama Özgürlüğü-Geçmişe Yürüme Yasağı (Madde 9),
- Usulsüz Yargılama Nedeniyle Tazminat Talep Etme Hakkı (Madde 10),
- Özel Hayatın Gizliliği Hakkı (Madde 11),

- Vicdan ve Din Özgürlüğü (Madde 12),
- Düşünce ve İfade Özgürlüğü (Madde 13),
- Basın Yoluyla İşlenen ve Kişiyi Hedef Alan Beyanlara Karşı Cevap Hakkı (Madde 14),
- Toplanma Hakkı (Madde 15),
- Örgütlenme Özgürlüğü (Madde 16),
- Aile Kurma ve Ailenin Korunması Hakkı (Madde 17),
- İsim ve Soy İsmine Sahip Olma Hakkı (Madde 18),
- Çocuk Hakları (Madde 19),
- Vatandaşlık Hakları (Madde 20),
- Mülkiyet Hakkı (Madde 21),
- Seyahat ve Yerleşme Özgürlüğü (Madde 22),
- Yönetime Katılma Hakkı (Madde 23),
- Yasa Önünde Eşit Korunma Hakkı (Madde 24),
- Yargısal Korunma Hakkı (Madde 25),
- Taraf Devletler Tarafından Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Alanlarda Aşamalı Gelişimin Taahhüt Edilmesi (Madde 26) (<http://www.oas.org>).

Amerikalılararası İnsan Hakları Komisyonu

Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 34. ve 51. maddeleri arasında düzenlenen Amerikalılararası İnsan Hakları Komisyonu'nun, örgütlenme, işlev, yetki ve usule ilişkin hususları bu maddelerde düzenlenmektedir.

7 üyeden oluşan Komisyon, Amerikan Devletleri Örgütü üyesi tüm devletleri temsil etmektedir. Komisyon üyeleri, Örgüt Genel Kurulunca üye devletler tarafından önerilen adaylar listesi içerisinde seçilmektedir. Devletler kendi vatandaşlarından veya diğer üye devletin vatandaşlarından en az bir kişi olmak üzere en fazla 3 aday gösterebilmektedir. Komisyon üyeleri, 4 yıllık bir süre için seçilmekte ancak 1 kere daha yeniden seçilebilmektedir. Fakat ilk seçimde seçilmiş üyelerden 3'ünün görev süresi 2 yıldır. Bu 3 üyenin adı ilk seçimin hemen ardından kura yöntemiyle Genel Kurulca belirlenmektedir. Komisyonda aynı devletten 2 üye yer alamamaktadır. Komisyonda bir üyenin görev süresinin olağan yollar dışında sona ermesi üzerine Amerikan Devletleri Örgütü Sürekli Konseyi tarafından, Komisyon Statüsü hükümlerine göre bu boş üyelik doldurulmaktadır. Komisyonun sekreteryaya hizmetleri, Genel Sekreterliğin uygun bir birimi tarafından gerçekleştirilmektedir (Madde 34-38).

Komisyonun işlevi, Sözleşme'nin 41. Maddesinde aşağıdaki gibi düzenlenmektedir.

1. Amerikan halkları arasında insan hakları bilincini geliştirmek,
2. Üye devletlere yönelik olarak iç hukukta ve anayasalarda insan haklarını artırmaya yönelik düzenlemelerin yapılmasına ve bu hakların artırılmasına yönelik tavsiyelerde bulunmak,
3. Tavsiye amaçlı konuyla ilgili çalışmalar yapmak ve raporlar düzenlemek,
4. Üye devletlerden insan hakları konusunda aldıkları önlemlere ilişkin bilgi talep etmek,
5. İnsan hakları konusunda üye devletler tarafından yürütülen soruşturmalara, Örgüt Genel Sekreterliği aracılığıyla cevap vermek ve imkânları dâhilinde bu devletlere talep ettikleri danışmanlık hizmetini vermek,
6. Sözleşmede belirlenen koşullar çerçevesinde verilen şikâyet dilekçeleri için gerekli işlemleri yapmak,
7. Amerikan Devletleri Örgütüne yıllık rapor sunmak (Madde 41).

Sözleşmeye göre Komisyona yapılacak şikâyetlerin öznesi taraf devletler olabilmektedir. Şikâyet hakkına ise kişi ya da kişi gurupları ve bölgesel düzeyde faaliyet gösteren hükümet dışı kuruluşlar sahiptir. Bununla birlikte Sözleşmeye taraf devletlerden birinin, Komisyonun yetkisini tanıdığını belirtmek suretiyle, diğer taraf devletin insan haklarına ilişkin ihlallerini, Komisyona götürme talebi söz konusu olabilir. Bu kapsamdaki başvurular ancak taraf devletin Komisyonun yetkisini tanıması durumunda geçerlidir. Yetkinin tanınmasına ilişkin beyan, süresiz olarak, belirli bir dönem için veya belirli bir olay için söz konusu olabilir (Madde 44 ve 45).

Komisyona verilecek şikâyet dilekçelerinin geçerlilik koşullarını; iç hukuk yollarının tüketilmiş olması (ancak iç hukuk yoluna başvuru yapmayı engelleyecek durumların varlığı halinde veya taraf devletin kendi mevzuatını işletememesi durumunda yahut olağan kabul edilemeyecek gecikmeler halinde bu koşul geçerli değildir), nihai kararın tebliğinden itibaren 6 ay içerisinde Komisyona müracaat edilmiş olması, başka bir uluslararası çözüme başvuru yapılmamış olması, müracaatta bulunan kişi veya kuruluşların yasal temsilcilerinin adının, uyruğunun, mesleğinin, ikamet adresinin ve imzasının yer alması hususları oluşturmaktadır (Madde 46). Ancak şikâyetlerin belirtilen bu koşullara uymamasına ilaveten asılsız

ve dayanaksız olması durumunda şikâyet dilekçeleri yine kabul edilmemektedir (Madde 47).

Şikâyetin kabul edilebilir olduğuna karar veren Komisyon, şikâyet ile ilgili olarak muhatap devletten bilgi ve belge talep etmekte, gelen bilgiler doğrultusunda şikâyetin mesnetsiz olduğuna karar verirse dosyayı kapatmakta, aksi takdirde Komisyon, soruşturma başlatmaktadır. Komisyon bu doğrultuda sözlü ya da yazılı ifade alabilmektedir. Ancak Komisyon, dostane çözüm üretmek için çaba sarf edecektir (Madde 48). Şayet dostane bir çözüm üretilmişse, Komisyon sonuçları şikâyetçiye, taraf devletlere ve daha sonra yayımlanmak üzere Amerikan Devletleri Örgütü Genel Sekreterliği'ne bildirmekle yükümlüdür (Madde 49). Eğer dostane bir çözüme ulaşılamadıysa Komisyon, bir rapor düzenleyerek durumu çözüm önerileriyle birlikte ilgili devlete iletmektedir. Raporun ilgili devletlere ulaşmasından itibaren üç aylık süre içerisinde hala çözüm üretilmemişse ve konu İnsan Hakları Mahkemesine götürülmemişse yahut Mahkeme'nin yetkisi kabul edilmemişse, Komisyon konuya ilişkin değerlendirmesini yapmakta ve ilgili Devletçe alınması gereken tedbirler için gerekli süreyi saptamaktadır. Saptanan süre sonunda ise ilgili devletin gerekli tedbirleri alıp almadığı konusunda düzenlenecek raporun yayımlanıp yayımlanmayacağına karar vermektedir (Madde 50 ve 51).

Amerikalılararası İnsan Hakları Mahkemesi

Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 52. ve 69. maddeleri arasında düzenlenen Amerikalılararası İnsan Hakları Mahkemesi'nin, teşkilat, yetki ve görevler ile usule ilişkin hususları bu maddelerde düzenlenmektedir.

7 yargıçtan oluşan Mahkeme, Amerikan Devletleri Örgütü üyesi tüm devletleri temsil etmektedir. Mahkeme yargıçları, Örgüt Genel Kurulunca üye devletler tarafından önerilen adaylar listesi içerisinde seçilmektedir. Devletler kendi vatandaşlarından veya diğer üye devletin vatandaşlarından en az bir kişi olmak üzere en fazla 3 aday gösterebilmektedir. Yargıçlar 6 yıllık bir süre için seçilmekte ancak 1 kere daha yeniden seçilebilmektedir. Fakat ilk seçimde seçilmiş üyelere 3'ünün görev süresi, 3 yıldır. Bu 3 üyenin adı ilk seçimin hemen ardından kura yöntemiyle Genel Kurulca belirlenmektedir. Yargıçlar görev süresi dolana kadar görevde kalmaktadır; ancak eldeki mevcut davalar sonuçlanana kadar görevlerini yeni yargıçlara devredememektedirler (Madde 52, 53 ve 54).

Mahkemede görülen davada taraf devletin vatandaşı olan hâkim, davayı dinleme hakkını saklı tutmaktadır. Bu durumda diğer taraf devlet, kendi seçeceği “duruma özel bir hâkimi” dava için görevli olarak atayabilmektedir. Menfaatlerin ortak olması durumunda, taraflar, tek taraf sayılmaktadır. Mahkemede görülen davalarda oturum yeter sayısı 5’tir (Madde 55 ve 56).

Amerikalılararası İnsan Hakları Komisyonu, Mahkemeye götürülen tüm davalarda hazır bulunmak zorundadır. Mahkeme gerekli gördüğünde, rızası alınmak şartıyla, Örgüt üyesi herhangi bir ülkede davayı görebilmektedir. Mahkemenin Sekreteri, Mahkemenin bulunduğu yerde görev yapmakta ve Mahkemenin kendi statüsünü düzenleme hakkı bulunmaktadır (Madde 57 58 ve 59).

Mahkemenin görev ve yetkileri açısından sadece taraf devletler yahut Komisyon bir davayı Mahkemeye sunma hakkına sahiptir. Amerikalılararası İnsan Hakları Sözleşmesi’ni onaylayan ilgili taraf devlet, Mahkemenin yetkisini herhangi bir özel anlaşma olmaksızın doğrudan kabul edebilmekte veya bu kabul, belirli bir süre veya belirli dava için geçerli olabilmektedir (Madde 61 ve 62).

Mahkemede görülen davada, Mahkeme taraf devletlerden birinin Sözleşme ile korunan hakları ihlal ettiği sonucuna varırsa, diğer tarafın bu haklardan yararlanmasının temin edilmesine karar vermekte ve uygun görmesi durumunda diğer tarafın adil bir tazminat ödemesine hükmetmektedir. Acil durumlarda ise Mahkeme ayrıca geçici tedbirler alabileceği gibi henüz önüne gelmemiş davalarda ise Komisyonun isteği üzerine harekete geçebilmektedir (Madde 63).

Genel Kurul, Dışişleri Bakanları Konseyi Toplantısı, Konseyler, Amerikalılararası Hukuk Komitesi, Amerikalılararası İnsan Hakları Komisyonu, Genel Sekreterlik, İhtisas Konferansları ve İhtisas Örgütleri ile Amerikan Devletleri Örgütü üyesi herhangi bir ülke, bu Sözleşme veya insan hakları ile ilgili diğer sözleşmelerin yorumlanmasında Mahkemeye danışabilmektedir (Madde 64). Mahkeme yıllık raporlar hazırlamakla yükümlüdür ve bu raporlarda özellikle Mahkeme kararına uymayan ülkelere ilişkin açıklamalar, tavsiye görüşlerle birlikte yer almaktadır (Madde 65).

Mahkemenin kararları gerekçeli olmak zorunda ve gerekçeli kararlarda karşı oylar yer almaktadır. Mahkemenin hükmü kesindir ve temyizi yoktur. Kararın yorumlanmasında bir sıkıntı olması durumunda taraflardan herhangi biri, 90 günlük süre içerisinde kararın yorumlanması için başvuru yapabilmektedir (Madde 66 ve 67).

Sözleşmeye taraf olan devletler veya herhangi bir dava için Mahkemenin yetkisini tanıyan devletler, Mahkeme kararlarına uymayı taahhüt etmektedirler. Tazminatlara ilişkin icralar ise ilgili devletin iç hukuk kurallarına göre işletilmektedir (Madde 68).

Sözleşmenin 69. maddesine göre ise Mahkemenin kararları, ilgili davaların taraflarına ve ayrıca Sözleşmeye taraf devletlere iletilmektedir.

Sözleşme'nin 70. ve 73. maddeleri arasındaki maddeler ise ortak hükümler niteliğinde olup Komisyon üyeleri ve Mahkeme yargıçlarının tarafsızlığına, diplomatik ayrıcalıklarına, disiplin kurallarına, yolluk vb. hususlara yönelik düzenlemeleri içermektedir.

Barrios Altos (Peru) Davası Örneğinde Amerikalılararası İnsan Hakları Komisyonu ve Amerikalılararası İnsan Hakları Mahkemesi¹

Söz konusu dava, 30 Haziran 1995 tarihinde, Peru Ulusal İnsan Hakları Koordinatörü tarafından, 03 Kasım 1991 tarihinde Barrios Altos vakasında öldürülen 15 kişi ve yaralanan 4 kişinin saldırganlarını korumak amacıyla af kanunu çıkararak Peru devletine karşı, Amerikalılararası İnsan Hakları Komisyonu'na yapılan bir başvuru ile ilgilidir. Başvuru sonucunda Amerikalılararası İnsan Hakları Komisyonu, olaya ilişkin yapmış olduğu incelemede, aşağıda belirtilen tespitleri yapmaktadır.

1. 03 Kasım 1991 tarihinde, öğleye doğru 11.30 sularında, altı ağır silahlı kişi, Lima'da Barrios Altos olarak bilinen muhitte, Jirón Huanta No:48 adresinde bulunan bir binaya girmektedir. Saldırganlar; biri Cherokee jeep, diğeri Mitsubishi jeep olmak üzere iki araçla gelmektedir. Bu araçlar, olayların vuku bulduğu yere vardıklarında, polis ışıklarını ve sirenleri kapatmaktadırlar.
2. 25-30 yaşları arasında bulunan kişiler, yüzlerini yün başlıkla kapatmakta ve kurbanları yere yatmaya zorlamaktadır. Yere yattıklarında, saldırganlar, kendilerine yaklaşık 2 dakika gelişigüzel ateş etmekte, 15 kişiyi öldürmekte ve diğeri 4 kişiyi de ciddi bir şekilde yaralamaktadır. Yaralılardan biri olan Tomás Livias Ortega ise kalıcı olarak sakat kalmaktadır. Ardından saldırganlar, sirenleri tekrar açarak, geldikleri hızla, aynı araçlara binerek uzaklaşmaktadır.
3. Hayatta kalanlar, kullanılan susturuculardan dolayı patlama seslerinin boğuk boğuk olduğunu ifade etmektedir. Araştırma esnasında, polis, suç

mahallinde aynı kalibreye sahip 111 fişek ve 33 mermi bulmaktadır. Bunlar hafif makineli silahlara uymaktadır.

4. Adli soruşturmalar ve gazete raporları; saldırganların askeri istihbarat için çalıştıklarını, kendi anti-terörist programlarını icra eden ve Colina Grubu olarak bilinen ölüm birliği adına hareket eden Peru Ordusu'nun mensupları olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Farklı kaynaklardan bilgiler, mevcut olayın Shining Path örgütünün üyelerine karşı misilleme olduğuna işaret etmektedir.

5. Saldırdan bir hafta sonra Kongre üyesi Javier Diez Canseco, suç mahallinde uygulanan istihbarat operasyonunu anlatan bir belgenin kopyasını, basınla paylaşmaktadır. Bu belgeye göre teröristler, Ocak 1989 tarihinden beri, mevcut olayın vuku bulduğu yerde buluşmakta ve kendilerini kapı kapı dolaşan satış elemanı olarak göstermektedir. 1989'un Haziran ayında, Sendero Luminoso, Barrios Altos olaylarının gerçekleştiği yerden yaklaşık 250 metre uzakta bir saldırı gerçekleştirmektedir ki saldırganlardan bazısı, bu olayda, kendini satış elemanı kılığına büründürmektedir.

6. 14 Kasım 1991 tarihinde, Cumhuriyet senatörleri Raúl Ferrero Costa, Javier Diez Canseco Cisneros, Enrique Bernales Ballesteros, Javier Alva Orlandini, Edmundo Murrugarra Florián ve Gustavo Mohme Llona, tüm Senato'dan Barrios Altos cinayetinin gerçeklerini aydınlığa kavuşturmasını rica etmektedir. 15 Kasım 1991 tarihinde Senato, bu talebi kabul etmekte ve Róger Cáceres Velásquez, Víctor Arroyo Cuyubamba, Javier Diez Canseco Cisneros, Francisco Guerra García Cueva ve José Linares Gallo adli senatörleri, 27 Kasım 1991 tarihinde kurulan Araştırma Komitesi'nin üyeleri olarak tayin etmektedir. 23 Aralık 1991 tarihinde Komite, olayların vuku bulduğu binayı teftiş etmekte ve yaralı dört kişiyle görüşmektedir. Ancak Komite, araştırmayı tamamlayamamaktadır çünkü 5 Nisan 1992 tarihinde iktidara gelen Ulusal Yeniden Yapılanma ve Acil Durum Hükümeti, Kongreyi feshetmektedir. Aralık 1992 tarihinde seçilen Demokratik Anayasa Kongresi ise mevcut soruşturmayı üstlenmemekte ve Komite'nin ilk bulgularını kamuyla paylaşmamaktadır.

7. 1991 tarihinde meydana gelen olaylara rağmen, adli otoriteler; 1995 yılının Şubat ayına kadar yani Lima'nın 41. İl Ceza Savcılığında görevli savcı Ana Cecilia Magallanes, beş ordu görevlisini olaylardan sorumlu tutuncaya kadar, olayla ilgili ciddi bir soruşturma başlatmamaktadır. Suçlanan 5 kişi, söz konusu tarihte Ulusal İstihbarat Servisinin Başkanı olan General Julio Salazar Monroe, Binbaşı Santiago Martín Rivas, Başçavuşlar

Nelson Carbajal García, Juan Sosa Saavedra ve Hugo Coral Goycochea'dır. Savcı, zanlıları Mahkeme önüne açıklama yapmak için çıkartmaya çalışsa da çeşitli nedenlerle başarılı olamamaktadır. Sonuç olarak Lima'nın 16. Ceza Mahkemesi'nde davayı açmakta; ancak askeri yetkililer, Binbaşı Santiago Martín Rivas ile başçavuşların ancak Yüksek Askeri Yargı Konseyinde yargılanabileceklerini belirtmektedir. General Julio Salazar Monroe ise Devlet Bakanı unvanına sahip olduğunu, bu nedenle de Bakanlar olarak aynı ayrıcalığa sahip olduklarını belirterek, çağrılara cevap vermeyi reddetmektedir.

8. 16. Ceza Mahkemesi'nin hâkimi Antonia Saquicuray, 19 Şubat 1995 tarihinde resmi bir soruşturma başlatmaktadır. Bu hâkim, hapisanedeki Colina Grubu'nun sözde üyelerinden ifade almaya çalışsa da Üst Askeri Komuta, bunu önlemektedir. Bu esnada Yüksek Askeri Yargı Konseyi, zanlı kişilerin ve Ordu Komutanı ve Ortak Komite Başkanı Nicolás de Bari Hermoza Ríos'un başka bir adli merci önünde yargılanamayacağına ilişkin bir karar vermekte, gerekçe olarak da askeri yargı önünde eş zamanlı olarak yürüyen mevcut bir davaya işaret etmektedir.

9. Hâkim Saquicuray'ın soruşturması başladığında, askeri mahkemeler, yargı yetkisini talep eden bir dilekçeyi, Yüksek Mahkemeye sunmaktadır. Bununla birlikte Yüksek Mahkeme konu ile ilgili bir karar almadan önce, Peru Meclisi, 26479 sayılı Af Kanunu kabul etmektedir. Söz konun Kanun, 1980 ve 1995 yılları arasında insan haklarını ihlal eden veya böyle ihlallerde yer alan asker, polis ve sivilleri sorumluluktan muaf tutmaktadır. Taslak kanun, kamuya duyurulmamakta veya kamu önünde tartışılmamaktadır; ancak 14 Haziran 1995 tarihinin erken saatlerinde Meclise sunulur sunulmaz kabul edilmektedir. Başkan, kanunu derhal yayınlamakta ve kanun, 15 Haziran 1995 tarihinde yürürlüğe girmektedir. Bu kanunun etkisi, adli yargılamaları kesin olarak kaldırmak ve böylece katliam faillerinin cezai açıdan sorumlu tutulmalarını önlemektir.

10. 26479 sayılı Af Kanunu, insan hakları ihlallerinden dolayı; suçlanan, soruşturulan, kovuşturulan veya mahkûm edilen tüm güvenlik güçleri mensuplarına ve sivillere af getirmektedir. Böylece insan hakları ihlallerinden sorumlu tutulan bazı güvenlik gücü mensuplarının mahkûmiyeti, derhal kaldırılmaktadır. Sonuç olarak La Cantuta davası olarak bilinen olayda mahkûm edilen 8 kişi -bunların bazısı, Barrios Altos davasında kovuşturulmaktadır- serbest bırakılmaktadır.

11. Hâkimlerin Anayasa hükümlerine aykırı olduklarını düşündükleri kanunları uygulamama yükümlülükleri olduğuna işaret eden Peru Anayasası uyarınca, hâkim Antonia Saquicuray, 16 Haziran 1995 tarihinde, 26479 sayılı Af Kanununun 1. Maddesinin kendi mahkemesinde Ulusal İstihbarat Servisi'nin 5 üyesine karşı görülen davada uygulanabilir olmadığına karar vermektedir. Çünkü Af Kanunu, Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesinin Peru'ya yüklediği uluslararası zorunlulukları ve anayasal garantileri ihlal etmektedir. Bu karar yayınlandıktan birkaç saat sonra Başsavcı Blanca Nélida Colán, basın konferansında, hâkim Antonia Saquicuray'ın kararının yanlış olduğunu, Barrios Altos davasının kapandığını, Af Kanununun anayasa hukuku statüsüne sahip olduğunu, bu kanuna uymayan hâkim ve savcılarının suistimalle yargılanabileceğini belirtmektedir.

12. Barrios Altos davasının sanık avukatları, hâkim Antonia Saquicuray'ın kararını temyiz etmektedir. Dava dosyası, üç üyesi, kararı onama veya iptal etmekten sorumlu olan Lima Yüksek Mahkemesi'nin 11. Ceza Dairesine görülmek üzere gönderilmektedir. 27 Haziran 1995 tarihinde, üst savcı Carlos Arturo Mansilla Gardella, hâkim Antonia Saquicuray'ın kararını bütün yönleriyle savunmakta ve 26479 sayılı kanunun, Barrios Altos davasına uygulanabilir olmadığını belirtmektedir.

13. Hâkim Antonia Saquicuray'ın 26479 sayılı Af Kanununa uymayı reddetmesi, diğer bir meclis soruşturmasına neden olmaktadır. Bunun üzerine Peru Meclisi, kamuoyuna duyurmadan, Barrios Altos davasındaki yasal işlemlere müdahale etmek için düzenlenmiş 26492 sayılı ikinci bir Af Kanunu kabul etmektedir. Mezkûr kanun, affın, bir adli olay tarafından gözden geçirilemeyeceğini ve kanunun uygulanmasının zorunluluk olduğunu belirtmektedir. Dahası da söz konusu kanun, 26479 sayılı Kanunun kapsamını genişletmekte ve 1980-1995 yılları arasında vuku bulan insan hakları ihlalleri için iddianame konusu olabilecek bütün askerlere, polisler ve sivil memurlara genel affı kabul etmektedir. İkinci kanunun amacı, hâkim Antonia Saquicuray'ın kararını geçersiz kılarak ve gelecekteki benzer kararları önleyerek, birinci af kanununun meşruluğunu ve uygulanabilirliğini sorgulamaktan hâkimleri alıkoymaktır.

14. 14 Temmuz 1995 tarihinde, Lima Yüksek Yargı Mahkemesi 11. Ceza Dairesi, temyiz sonucunda, ilk derece mahkeme hâkimi tarafından verilen karara aykırı bir karar vermekte ve Barrias Altos davasındaki işlemlerin iptal edilmesi gerektiğini bildirmektedir. Söz konusu kararda, ilgili Ceza Dairesi, Af Kanunun anayasaya ve uluslararası insan hakları sözleşmelerine aykırı olmadığını, hâkimlerin Meclis tarafından kabul edilen kanunların uygulanabilir olmadığına karar veremeyeceğini, aksi durumda güçler

ayrılığı ilkesinin ihlal edileceğini belirtmekte ve hâkim Antonia Saquicuray'ın, Yargının iç kontrol organları tarafından, kanunları yanlış yorumladığı için soruşturulması gerektiğini emretmektedir.

Bu tespitler sonucunda gerekli girişimleri yapan ancak Peru devletinden tatmin edici sonucu alamayan Amerikalılararası İnsan Hakları Komisyonu, Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 51. maddesinin 1. fıkrası gereği, Amerikalılararası İnsan Hakları Mahkemesi'ne yaptığı başvuruda, Mahkeme'den, Peru devletinin;

1. Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 4. maddesinde yer alan “Yaşam Hakkını”, Placentina Marcela Chumbipuma Aguirre, Luis Alberto Díaz Astovilca, Octavio Benigno Huamanyauri Nolazco, Luis Antonio León Borja, Filomeno León León, Máximo León León, Lucio Quispe Huanaco, Tito Ricardo Ramírez Alberto, Teobaldo Ríos Lira, Manuel Isaías Ríos Pérez, Javier Manuel Ríos Rojas, Alejandro Rosales Alejandro, Nelly María Rubina Arquiniño, Odar Mender Sifuentes Nuñez ve Benedicta Yanque Churo şahıslarına karşı ihlal edip etmediğini,

2. Sözleşme'nin 5. maddesinde yer alan “İnsani Muamele Hakkını”, Natividad Condorcahuana Chicaña, Felipe LeónLeón, Tomás Livias Ortega ve Alfonso Rodas Alvítez şahıslarına karşı ihlal edip etmediğini,

3. 26479 ve 26492 sayılı Af Kanununun yayımlanması ve uygulanmasının bir sonucu olarak, Sözleşme'nin 8. maddesinde yer alan “Adil Yargılanma Hakkını”, 25. maddesinde yer alan “Adli Koruma”, ve 13. maddesinde yer alan “Düşünce ve İfade Özgürlüğü” haklarını ihlal edip etmediğini,

4. Son olarak Peru devletinin 26479 ve 26492 sayılı Af Kanununun yayımlanması ve uygulanmasının bir sonucu olarak, Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 1. maddesinde yer alan “Haklara Saygı Zorunluluğu” ve 2. maddesinde yer alan “İç Hukuk Yollarına ” ilişkin düzenlemelere uyup uymadığını, karara bağlamasını istemektedir.

Komisyon, Mahkemeye yaptığı başvuru dışında, ayrıca Peru'ya aşağıdaki konularda da çağrıda bulunmaktadır.

1. Adli yargılamayı gerçeklere tekrar açmak,
2. İnfaz edilen 15 kurban ve hayatta olan 4 mağdurun yakınlarına maddi ve manevi zarar için yeterli tazminat ödemek,
3. Çeşitli nedenlerden dolayı askere, polise ve sivil personele genel af sağlayan 26479 sayılı Kanun ile bu Kanun tarafından sağlanan affin

kapsamını ve yorumlanmasını belirleyen 26492 sayılı Kanunu yürürlükten kaldırmak,

4. Mağdurların ve/veya yakınlarının makul avukat masrafları da dâhil olmak üzere tüm masraf ve giderlerinin karşılanmasını sağlamak.

Komisyonun talebi üzerine, davayı gören Mahkeme, 14 Mart 2001 tarihinde oybirliğiyle aldığı ve kamuoyuna açıklanan kararda, aşağıdaki hükümlere yer vermektedir. Bunlar;

1. Peru devletinin uluslararası sorumluluğunun olduğu,

2. Bu sorumluluk çerçevesinde, Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 4. maddesinde belirtilen “yaşama hakkının”, Placentina Marcela Chumbipuma Aguirre, Luis Alberto Díaz Astovilca, Octavio Benigno Huamanyauri Nolazco, Luis Antonio León Borja, Filomeno León León, Máximo León León, Lucio Quispe Huanaco, Tito Ricardo Ramírez Alberto, Teobaldo Ríos Lira, Manuel Isaías Ríos Pérez, Javier Manuel Ríos Rojas, Alejandro Rosales Alejandro, Nelly María Rubina Arquiñigo, Odar Mender Sifuentes Nuñez ve Benedicta Yanque Churo ile ilgili olarak ihlal edildiği,

3. Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 5. maddesinde belirtilen “insani muamele hakkının”, Natividad Condorcahuana Chicaña, Felipe León León, Tomás Livias Ortega ve Alfonso Rodas Alvítez ile ilgili olarak ihlal edildiği,

4. Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. ve 25. maddelerinde belirtilen “adil yargılanma ve adli koruma haklarının”, 26479 ve 26492 sayılı Af Kanunlarının yayınlanmasına ve uygulanmasına bağlı olarak, Alberto Díaz Astovilca, Octavio Benigno Huamanyauri Nolazco, Luis Antonio León Borja, Filomeno León León, Máximo León León, Lucio Quispe Huanaco, Tito Ricardo Ramírez Alberto, Teobaldo Ríos Lira, Manuel Isaías Ríos Pérez, Javier Manuel Ríos Rojas, Alejandro Rosales Alejandro, Nelly María Rubina Arquiñigo, Odar Mender Sifuentes Nuñez ve Benedicta Yanque Churo'nun *yakınlarına karşı*, Natividad Condorcahuana Chicaña, Felipe León León, Tomás Livias Ortega ve Alfonso Rodas Alvítez'inde *kendilerine karşı* ihlal edildiği,

5. 26479 ve 26492 sayılı Af Kanunlarının yayınlanmasına ve uygulanmasına bağlı olarak Peru devletinin Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 1(1) ve 2. maddelerine uymadığı,

6. 26479 ve 26492 sayılı Af Kanunlarının Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi ile uyumlu olmadığı, bu nedenle meşru etkiden yoksun olduğu,

7. Peru devletinin hakikati ortaya çıkarmak için insan hakları ihlallerinden sorumlu kişileri ortaya çıkarması, bunlara ilişkin soruşturma sonuçlarını paylaşması ve sorumluları cezalandırması gerektiği,

8. Kararın tebliğinden itibaren 3 ay içinde Peru devleti, Amerikalılararası İnsan Hakları Komisyonu, mağdurlar, mağdur yakınları veya yasal temsilcileri arasında karşılıklı bir anlaşma ile tazminatların belirlenmesi-belirlenmediği takdirde Mahkemenin tazminat miktarını belirleyeceği, hükümleridir (<http://www.corteidh.or.cr>).

Mahkemenin yayımlanan 2002, 2003, 2004, 2005, 2008, 2009 ve 2012 uyum ve izleme raporlarına bakıldığında; *müspet açıdan*, Peru devletinin yaralıları ve ölenlerin yakınları başta olmak üzere mağdurların büyük çoğunluğuna tazminat ödemesi yaptığı (Máximo León León için hak sahibi yakınlarına 250.000 dolar olmak üzere, diğer her bir mağdura veya mağdur yakınına 175.000 dolar),² Savaş Suçları ve İnsanlığa Karşı Suçlar Bakımından Kanuni Sınırlamaların Uygulanmayacağına Dair Uluslararası Sözleşmeyi imzalayıp onayladığı, kurbanlar ve yakınlarından kamu önünde özür dilediği, aynı insan hakları ihlallerini yinelemeyeceği ve af kanunlarının hukuka aykırı olduğunu deklare ettiği, ulusal gazete ve diğer medya kanalları aracılığıyla mevcut Mahkeme kararını duyurma yükümlülüğüne uyduğu raporlanmaktadır (<https://iachr.ils.edu>).

Bununla birlikte yine Mahkeme, yayınlanan uyum ve izleme raporlarına bakıldığında, *menfi açıdan*, Peru devletinin Barrios Altos fail ve sorumlularının kimliklerinin belirlenmesi, kovuşturulması ve cezalandırılması konusunda başarısız olduğu, kimi mağdur yakınlarına tahakkuk eden tazminat faizlerini ödemediği,³ kurbanlara ve onların hak sahiplerine sağlık ve eğitim hizmeti sunmada başarısız olduğu, yargısız infaz suçlarını tanımlamadığı ve olayın anısına anıt heykel dikmediği konusunda tespitlerini de raporlamaktadır (<http://www.corteidh.or.cr>; <https://iachr.ils.edu>).

Kısaca Barrios Altos davasında, Amerikalılararası İnsan Hakları Komisyonu ve Amerikalılararası İnsan Hakları Mahkemesinin, yayınlanmış mevcut raporlar itibarıyla, failerin tespit edilip, adalet karşısına çıkarılması ve cezalandırılması konusunda başarılı olamadığı görülmektedir. Öte taraftan söz konusu organ ve mekanizmaların; tazminat ödetme, hukukun üstünlüğüne ilişkin anlayış standardının yükseltilmesi, toplumda farkındalık

yaratılması ve uluslararası hukuka riayet edilmesinin sağlanması gibi diğer konularda başarılı olduğunu söylemek mümkündür.

Sonuç

İnsan Hakları, genel bir ifadeyle, bütün insanların hiç bir ayırım gözetilmeksizin sadece insan olmaları nedeniyle, doğuştan ve insanlık onurunun gereği olarak sahip oldukları hakları ifade etmektedir. İnsan doğası ve yapısı gereği; vazgeçilmez, devredilmez, herhangi bir kayda ve şarta yahut süreye bağlanamaz haklara sahiptir. Bir insanın bu haklara sahip olması, belirli bir işi yapmasına veya yapmamasına, belirli bir rolü icra etmesine veya etmemesine yahut belli görevleri yapmasına veya yapmamasına bağlı değildir. İnsan haklarının niteliklerinin belirlenmesinde temelde bireysellik, evrensellik, dokunulmazlık ve devredilmezlik-vazgeçilmezlik ile doğuştanlık, mutlaklık, hürriyet odaklı hak olma, temel hak olma ve devlete karşı ileri sürülebilen iddialar niteliğinde olma özellikleri ortaya çıkmaktadır.

Günümüzde İnsan Haklarının ulusal düzeyde korunması yanında, Birleşmiş Milletler örneğinde olduğu gibi uluslararası düzeyde ve Avrupa, Amerika ve Afrika örneklerinde olduğu gibi bölgesel düzeyde de korunma mekanizmaları bulunmaktadır.

Amerika'da insan haklarına yönelik temel belgeler; Amerika İnsan Hakları Sözleşmesi (San Jose, Kostarika Paktı), Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Alanında İnsan Haklarına İlişkin Amerikan Sözleşmesine Ek Protokol (San Salvador Protokolü), Ölüm Cezasını Kaldırmak İçin İnsan Haklarına İlişkin Amerikan Sözleşmesine Yönelik Protokol, Kişilerin Zorla Ortadan Kaybolmasına İlişkin Amerikalılararası Sözleşme, İşkenceyi Önleme ve Cezalandırmaya İlişkin Amerikalılararası Sözleşme, Irkçılık, Irk Ayrımcılığı ve Hoşgörüsüzlüğün Diğer Biçimlerine Karşı Amerikalılararası Sözleşme, Ayrımcılık ve Hoşgörüsüzlüğün Her Türüne Karşı Amerikalılararası Sözleşme, Engellilere Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Amerikalılararası Sözleşme, Kadınlara Medeni Hakların Verilmesine İlişkin Amerikalılararası Sözleşme, Kadınlara Siyasi Hakların Verilmesine İlişkin Amerikalılararası Sözleşme, Kadınlara Karşı Şiddetin Önlenmesi, Cezalandırılması ve Yok Edilmesine İlişkin Amerikalılararası Sözleşme (Belem Do Para Sözleşmesi) ve Yaşlılara Yönelik İnsan Haklarının Korunmasına İlişkin Amerikalılararası Sözleşme'dir (<http://www.oas.org>).

Amerika'nın gerek bu belgeler gerekse Amerika Devletleri Örgütü Kurucu Yasası çerçevesinde insan haklarının korunması için kurduğu iki temel organ; Amerikalılararası İnsan Hakları Komisyonu ve Amerikalılararası İnsan Hakları Mahkemesidir. Bu kurumlar aracılığıyla korunma usullerine bakıldığında; periyodik ilerleme raporları, devlet başvuruları, bireysel başvurular ve yönetim dışı kuruluşların başvuruları ile sistemin işletildiği görülmektedir. Ancak devlet aktörü dışındaki şikâyetler, Komisyona yapılabilmektedir. Komisyonun gerekli görmesi koşuluyla davalar Mahkemeye taşınabilmektedir. Haliyle çok az sayıda dilekçe Mahkemeye ulaşabilmektedir. Örneğin Amerikalılararası İnsan Hakları Komisyonu yılda ortalama 2.000 dilekçe almakta, bunun ancak ortalama yüzde bir buçuğu Amerikalılararası İnsan Hakları Mahkemesine gönderilmektedir (yıllara göre ayrıntılı istatistikler için bakınız <http://www.oas.org>). Buna karşılık Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ise örneğin 2016 yılında, 26.200 yargı yolu gözüken yeni başvuru dilekçesi ile doğrudan ilgilenmektedir (<http://www.echr.coe.int>).

İlerleme raporlarının devletler üzerinde psikolojik bir baskısının olacağı söylenebilir ancak bu da mutlak değildir; çünkü raporda belirtilenlerin yapılmamasının karşılığı, bir sonraki raporda durumun yeniden belirtilmesinden ibarettir. Kişilerin haklarına yönelik ihlaller sonucunda hükmedilen tazminatların ise bir yaptırım niteliğinde olduğunu söylemek mümkündür. Barrios Altos (Peru) davası örneğinde, sistemin, bir ülkenin gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde hukuk kapasitesini geliştirdiği söylenebilir.

Afrika ve Avrupa düzeyindeki insan haklarına yönelik hukuki düzenlemelerle/metinlerle karşılaştırıldığında, Amerikan insan hakları hukuk düzenlemelerinin daha eski olduğu söylenebilir. Ancak daha idealist ve yaptırım gücü daha yüksek olduğunu söylemek mümkün değildir. Bununla birlikte Kalabalık (2016:127)'nin tespitiyle, diğer bölgesel düzenlemeler de geçerli olabileceği gibi Amerika'da da İnsan Haklarının korunmasının bölgesel düzeyde olmasından kaynaklanan artıları olabilir; çünkü bölgesel sistemlerin uygulanması, uluslararası sistemlerden daha kolaydır. Uluslararası girişimlerden daha ziyade yakın ilginin gösterildiği bölgesel metinlere uyma konusunda daha büyük siyasi istek olabilmektedir. Bölgesel organların kararlarının uygulanması ile ilgili dürtüler daha çoktur. Diğer taraftan, bölgesel yaptırımlar, insan haklarının korunması açısından, daha gerçek koruyucu fonksiyonlar üslenebilmektedir. Barrios Altos (Peru) davası, bu çerçevede örnek olarak gösterilebilir. Ancak Amerika örneğinin

asıl başarısı, kendisini çevreleyen politik koşullar içerisinde gelişim göstermiş olmasında yatmaktadır. Çünkü Avrupa demokrasileri ile karşılaştırıldığında askeri diktatörlerin özellikle 1970'ler ve 1980'lerde norm olduğu Latin Amerika dikkate alındığında, Amerika örneği yadsınamaz bir başarıdır (Shaver, 2010:670). Bu anlamda Afrika örneğinin de Amerika örneğinden daha başarılı olduğunu söylemek mümkündür; çünkü benzer siyasi koşullara rağmen Bölgesel İnsan Hakları Mahkemesinin kurulması, Afrika'da daha hızlı bir şekilde gerçekleşmiştir.

Avrupa ve Afrika'ya ek olarak Amerika gibi bölgesel düzeyde insan haklarını korumaya yönelik bu tür örneklerin varlığının, insan haklarına gereken saygının gösterilme çabası açısından, ümit verici olduğunu belirtmek gerekir. Bu, özellikle Orta Doğu için ilham kaynağı olmalıdır.⁴ Bu çerçevede, 57 üyesi olan İslam İşbirliği Örgütü'nün (<https://www.oic-oci.org>), insan haklarının korunmasına yönelik bölgesel mekanizmaların geliştirilmesinde, Orta Doğu'da öncü bir rol oynayabileceği düşünülebilir. Her şeyden önce, Orta Doğu'nun standartlarını yükseltmesi gerektiği açıktır.

Notlar

1. Bu başlık altında yer alan tanımlayıcı ve tasvir edici nitelikteki bilgiler, Amerikalılararası İnsan Hakları Mahkemesinin 14 Mart 2001 tarihli kararının özetlenmesinden ve tanıtılmasından ibarettir. Karar metninin tamamı için bakınız http://www.corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_75_ing.pdf.
2. Ancak Máximo León León'un oğlu Martín Leon Lunazco'nun payına düşen miktarın, Peru devleti tarafından ödendiğine dair bir bilgiye, mevcut raporlarda rastlanmadığından, Mahkeme, bu konuda sürekli bilgi talep etmektedir (<https://iachr.ils.edu>).
3. Söz konusu kişiler, öldürülen kişilerin hak sahibi yakını olan Cristina Ríos Rojas, Rosales Capillo ve Alberto Falero'dur. (<https://iachr.ils.edu>).
4. Orta Doğu ülkelerinin insan haklarına yönelik performansı için 2015 olayları çerçevesinde, 2016 Dünya İnsan Hakları Raporunda kapsamlı bilgiler yer almaktadır. Ayrıntı için bakınız 2016 Human Rights Watch (www.hrw.org).

KAYNAKÇA

- Adalet. (2011). 24 Nisan 2017'de http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/%C4%B0nsan%20Haklar%C4%B1.pdf adresinden alınmıştır.
- Adalet Bakanlığı Personeli Görevde Yükselme Eğitimi Ders Notları. (2011). 27 Nisan 2017'de <http://www.edb.adalet.gov.tr/duyurular/iimnotlar/insanhaklari.pdf> adresinden alınmıştır.
- Altuntaş, M. (2002). *Türk Anayasalarında İnsan Hakları*. (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi). T.C. Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı, Ankara.<http://buder.org.tr/Kutuphane/Turk-Anayasalarinda-Insan-Haklari.pdf> (Erişim Tarihi: 26 Nisan 2017).
- American Convention on Human Rights "Pact of San Jose, Costa Rica"(B-32) (2014). 08 Haziran 2017'de http://www.oas.org/dil/treaties_B-32_American_Convention_on_Human_Rights.htm adresinden alınmıştır.
- Aristoteles. (2002). *Politika*. (Çev. M. Tunçay), İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Atalay, H. (2016). Hukuk Sistemleri ve Türk Hukuk Tarihi. İçinde U. Aydın ve E. Sütken. (Ed.), *Hukukun Temel Kavramları* (ss. 55-56). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi.
- Avcı, E. (2005). *Suç Kontrolünün Etkinliği Çerçevesinde Sosyal Ekoloji: Ankara-Gölbaşı İlçesi Subaşı, Ahiboz, İncek ve Hacılar Köyünde Bir İnceleme*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Avcı, E. (2015). Siyasal Şiddet ve Terörizmin Meşru Gösterilmesi. İçinde M. Terzi ve S. Yenal. (Ed.), *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm (Seçme Konular)* (ss. 9-43). Ankara. Sinopsis Yayınları.
- Ay, Y. (2014). *Göçmen Kaçakçılığıyla Mücadelede İnsan Güvenliği Yaklaşımı: Türkiye Örneği* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Barrios Altos v. Peru. (2015). 14 Aralık 2017 tarihinde https://iachr.ils.edu/sites/default/files/iachr/Cases/Barrios_Altos_v_Peru/benson_barrios_altos_v_peru.pdf adresinden alınmıştır.
- Bouillon, H. (1998). *John Locke*. (Çev. A. İ. Savaş), Ankara: Liberte Yayınları.
- Brown, C. ve Ainley K. (2006). *Uluslararası İlişkileri Anlamak*. (Çev. A. Oyacıoğlu), İstanbul: Yayın Odası.

- Case of Barrios Altos v. Peru. (2001). 12 Aralık 2017'de http://www.corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_75_ing.pdf adresinden alınmıştır.
- Charter of the United Nations and Statute of the International Court of Justice (1945). 15 Haziran 2017'de <https://treaties.un.org/doc/publication/ctc/uncharter.pdf> adresinden alınmıştır.
- Çelebi, M. B. (2012). *İnsan Haklarının Uluslararası Düzeyde Korunması ve Birleşmiş Milletler Sistemi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Eroğlu, İ. (2005). *Devletin İnsan Haklarını Koruma Mekanizmaları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- European Court of Human Rights Statistics. (2016). 22 Haziran 2017'de http://www.echr.coe.int/Documents/Stats_analysis_2016_EN_G.pdf adresinden alınmıştır.
- Gökberk, M. (2014). *Felsefe Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gökpınar, M. (2015). *Bir Kavram Olarak İnsan Hakları ve Çeşitli Açılardan Sınıflandırılması*. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 120. Sayı, 11-72. <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2015-120-1507> (Erişim Tarihi: 26 Nisan 2017).
- Gümüş, M. (2008). *Anayasal Meşrûfî Yönetime Medhal: 1856 Islahat Fermanı'nın Tam Metin İncelemesi*. Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, 47, 215-240, <http://bilig.yesevi.net/default.aspx> (Erişim Tarihi: 14 Mayıs 2017).
- Hançerlioğlu, O. (2013). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Inter-American Court of Human Rights, Case of Barrios Altos v. Peru, Judgment of November 30, 2001 (Reparations and Costs). (2001). 15 Aralık 2017 tarihinde http://www.corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_87_ing.pdf adresinden alınmıştır.
- Kalabalık, H. (2016). *İnsan Hakları ve Kamu Özgürlükleri*. (Ed. N. Özenbaş), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi.
- Karakulak, S. (2007). *Felsefe Açısından İnsan Hakları ve İnsan Hakları Sorunları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Member States. (2017). 13 Haziran 2017'de http://www.oas.org/en/member_states/default.asp adresinden alınmıştır.

- Multilateral Treaties. (2014). 07 Haziran 2017'de http://www.oas.org/dil/treaties_subject.htm adresinden alınmıştır.
- Okyayuz, M. (2004). Ders Notları. Ankara, ODTÜ.
- Order of the Inter-American Court of Human Rights of August 4, 2008 Case of Barrios Altos v. Perú (Monitoring Compliance with Judgment). (2008). 14 Aralık 2017 tarihinde http://corteidh.or.cr/docs/supervisiones/barrios_04_08_08_ing.pdf adresinden alınmıştır.
- Order of the Inter-American Court of Human Rights of November 17, 2004, Case of Barrios Altos v. Peru (Compliance with Judgment). (2004). 15 Aralık 2017 tarihinde http://www.corteidh.or.cr/docs/supervisiones/barrios_17_11_04_ing.pdf adresinden alınmıştır.
- Order of the Inter-American Court of Human Rights of November 28, 2003 Barrios Altos Case Compliance with Judgment. (2003). 14 Aralık 2017 tarihinde http://www.corteidh.or.cr/docs/supervisiones/barrios_28_11_03_ing.pdf adresinden alınmıştır.
- Organisation of Islamic Cooperation, Member States. (2017). 16 Aralık 2017 tarihinde <https://www.oic-oci.org/states/?lan=en> adresinden alınmıştır.
- The Organization of American States. (2017). 12 Mayıs 2017'de http://www.oas.org/en/information_center/default.asp adresinden alınmıştır.
- Özer, Ö. (2014). *Direnış (Insurgency) ve Karşı Direniş Harekâtı (Counterinsurgency): Afganistan Örneği (2001-2011)*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Pazarcı, H. (2006). *Uluslararası Hukuk*. Ankara, Turhan Kitabevi.
- Platon. (2002). *Devlet*. (Çev. H. Demirhan), İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Russell, B. (2002). *Batı Felsefesi Tarihi 3*. (Çev. M. Sencer), İstanbul, Say Yayınları.
- Shaver, L. (2010). The Inter-American Human Rights System: An Effective Institution for Regional Rights Protection? *Washington University Global Studies Law Review*, Volume 9, Issue 4, 638-676.
- Statistics. (2017). 22 Haziran 2017'de <http://www.oas.org/en/iachr/multimedia/statistics/statistics.html#comparativo> adresinden alınmıştır.

- Tanzimat Fermanı (Türkçeleştirilmiş).
(2007).[\(http://wiki.hukuki.net/Tanzimat_Ferman%C4%B1_metni_\(T%C3%BCrk%C3%A7ele%C5%9Ftirilmi%C5%9F\)](http://wiki.hukuki.net/Tanzimat_Ferman%C4%B1_metni_(T%C3%BCrk%C3%A7ele%C5%9Ftirilmi%C5%9F)) (Erişim Tarihi: 14 Mayıs 2017).
- Terzi, M. (2015). Siber Terörizm, E-Devlet ve Aktör-Ağ Kuramı. İçinde M. Terzi ve S. Yenal. (Ed.), *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm (Seçme Konular)* (181-212). Ankara: Sinopsis Yayınları.
- Terzi, M. (2016). *Din Referanslı Terörizm Üzerine (Upon Terrorism Referred to Religion)*, Ankara, Edge Akademi Yayınevi.
- Uluslararası Kuruluşlar, Örgütler, Alt Birim ve Kuruluşları Listesi. (2014). <http://www.mfa.gov.tr/data/Terminoloji/uluslararasi-kuruluslar-kasim-2014.pdf> (Erişim Tarihi 14 Mayıs 2017).
- Ünsal, Z. E. (2009). Terörizmin Yasal Finans Kaynakları. İçinde T. Altunok ve H. Çakmak. (Ed.), *Terörizmin Finansmanı* (117-138). Ankara: Platin Yayınları.
- Ünsal, Z.E., Ivica, S. (2016). *ISIS Migrant Crises and Turkey's Role as a Protector of Security of EU*. Third International Scientific Conference: Social Change in the Global World, 01-02 Eylül, Makedonya.
- What are Human Rights? (2017). 26 Nisan 2017'de <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Pages/WhatareHumanRights.aspx> adresinden alınmıştır.
- Who We Are? (2017). 13 Haziran 2017'de http://www.oas.org/en/about/who_we_are.asp adresinden alınmıştır.
- World Report 2016 – Events of 2015. (2016). 15 Aralık 2017 tarihinde www.hrw.org adresinden alınmıştır.
- Yayla, A. (2000). *Liberalizm*. Ankara: Liberte Yayınları.
- Yenal, S. (2016). *Asimetrik Savaş ve İstihbarat*. Ankara: Sage Yayıncılık.
- Yenal, S. ve Cantekin, A. (2016). *İsyan Hareketleri ve Terörizme Karşı Devletlerin Meşru Müdafaa Hakkı*. Ankara: Sage Yayıncılık.

EXTENDED SUMMARY

A Study on the Protection of Human Rights at the Regional Level: Human Rights and America

The idea of protecting human rights on the international scene has emerged as one of the basic conditions for preventing the battles leading to human suffering and ensuring and maintaining international peace after World War II. Thus, the idea that human rights were internal problems of the states has been abandoned, and important institutional arrangements have been put into place to protect human rights. At the beginning of these arrangements is the United Nations Charter (Kalabalık, 2016: 97), which was signed in San Francisco on 26 June 1945 and entered into force on 24 October 1945. In human rights protection systems developed by the UN, protection at the regional level has not been envisaged, either. In the 1st, 13th, 55th, 62nd, 68th and 76th articles of the UN Charter, human rights are respected and protected at the international level, not at the regional level (<https://treaties.un.org>).

The first initiative at regional level is the Organization for Security and Cooperation in Europe. The European Convention on Human Rights, which first occurred in Europe at the regional level and was legally binding in the field of human rights, entered into force in 1953. Europe has been followed regional human rights protection systems such as the Commonwealth of Independent States, the Arab League, the Asian Human Rights Center, Organization of American States, the African Union and the Asia-Pacific (Kalabalık, 2016: 127). The Council of Europe, the Organization of American States and the African Union are the most prominent regional protection systems. The studies in the literature about Europe are the front plan. However, at the regional level, America and Africa are not as bold as Europe in terms of awareness and the number of works.

So this study examined the system and the resources of human rights protection at the regional level in the American context, thus aiming to contribute to the interdisciplinary relationship between law and security.

Definition, Qualifications and Classification of Human Rights

Human rights are the rights to all people regardless of nationality, place of residence, gender, national and ethnic origin, color, religion, language and any other status. Without distinction, everyone is equally

entitled to these rights which are interrelated, irrevocable and indivisible (<http://www.ohchr.org>).

In the academic literature, while individuality, universality, impunity, and the indispensability are emphasized in determining the characteristics of human rights (<http://www.edb.adalet.gov.tr>; <http://megep.meb.gov.tr>), a more comprehensive classification includes the qualities of human rights as innatism, absoluteness, being liberty-oriented rights, being fundamental rights and being claims that can be asserted against the state (Kalabalık, 2016: 6-12).

Classification in the doctrine basically ensures facilitation of understanding, of the special development for rights, and of the determination of the legal regime to which they belong. In other words, the purpose of classification is not to disrupt the integrity of human rights. In this direction, various grades are made according to needs. For example, Kalabalık (2016) classified human rights into six categories as 1) distinction of collective and individual rights, 2) distinction of fundamental rights and non-essential rights, 3) negative rights-positive rights distinction, 4) legal rights-moral rights distinction, 5) the right to protection, the right to claim and the right to participation, and 6) classical rights and social rights distinction.

Historical Development of Human Rights

Academic literature traditionally dates back the concept of human right to the Ancient Greek and Stoical philosophy. But in that period the judge opinion was that man was political animal and had to be governed (Aristoteles, 2002). And democracy was not a preferred form of government because society mostly consisted of slaves and democracy was the majority rule (Platon, 2002:293-328). In such an environment Stoicism had argued that human nature was free and equal. In Stoic teaching, human independence was fundamental and people were happy by obeying the law of nature. The source of happiness was the intelligence (virtue) which was balanced, and which was suitable for nature was also reasonable. The mind (nature) gave people the same laws and rights. The social ideal of the Stoic scholar was the world citizenship. To be connected to the same nature caused the individual to humanity and to the citizenship of the universe. These considerations (natural-intellectual law) later formed the foundations of Roman law (Gökberk, 2014: 91-97; Hançerlioğlu, 2013: 382-383). Stoicism was also a matter of serious criticism because Stoicism helped Roman expansionism to legitimate.

First Age Rome was no different from that. A person referred to persons who were bound to different legal capacities by different statutes in Roman law. Human was divided into three categories as 1) free people (Roman citizens) and slaves, 2) patriarch and their dependents, and 3) foreigners and citizens. The rights were valid for Roman citizens and patriarchs. Thus, if the patriarch was alive, children and family-dominated women, no matter age and gender discrimination, were similarly deprived of their rights like slaves (Atalay, 2016: 55-56).

In short, it was not possible to talk about human rights during the First Age.

Freedom philosophy and the doctrine of human rights were not still born in the Middle Age as well. However, the value given to human dignity was increased by the contributions of some church fathers such as St. Augustine and Saint Thomas. So people were accepted as equal and siblings before God, and the rulers of the state were to be required to observe this principle.

Compared to the Stoics, the influence of the church fathers lay in institutionalizing the influences and the thoughts on society. Since ancient Greece had a mark of nobility and philosophy of nobility, it reached a limited number of people; while the church fathers appealed to a wider circle through Christianity and the church.

The New Age was, in fact, a more successful interpretation of the natural law in the early ages. In the Middle Age, while the source of human rights was associated with God, the New Age was directed again to nature. The reason why it was so is that especially the Catholic Church was suppressed free thought and free will through the Inquisition in the Middle Ages (Terzi, 2016). The reaction to it became via the Renaissance and the Enlightenment. It contained important thinkers such as Descartes, Leibniz, Kant, Hegel, Montesquieu, Jean Jacques Rousseau, Voltaire, Hume and Locke (Gökberk 2014).

Here John Locke had a distinctive feature. In the period in question, the idea of liberalism was seen as the forefront of British thinker Locke's thoughts. According to Locke, man had indispensable rights stemming from natural law, and the purpose of the political order was to guarantee freedom. According to Locke, life, freedom and property rights were indispensable (Yayla, 2000: 36-44). According to Kalabalık (2016), Locke's formula of 1689 -freedom, property, life and right to search happiness- was reiterated in

the USA Independence Declaration of 1776, counted as the province of Western human rights manifestos, and constituted the spirit of USA Constitution of 1787 which opened the age of liberal constitutionalism. According to the Kalabalık (2016), these rights were broadly expressed in the French Declaration of Human and Citizens' Rights of 1789. Locke's four fundamental rights (freedom, property, life and right to search happiness) were the Universal Declaration of Human Rights of 1948 and the European Convention of Human Rights of 1950

In this sense it would not be wrong to state that the New Age thinkers began to show their influences of thought in the Near Age. Therefore the age of 1789 French Revolution and its subsequent counterpart are rightly called as the Synthesis Age by such academicians as Okyayuz (2004).

Although the first references at the local level to human rights texts correspond to the 17th century - for example the Bill of Rights in the United Kingdom which included fair trial and unusual sentence, and the Virginia Declaration of 1776, which explicitly advocated the rights of the individual against authority, was a reference to equal freedoms and indispensable rights - it is possible to list the basic texts of the Near Age as follows at the international and regional level.

- Declaration of Human and Citizen Rights of 1789,
- Universal Declaration of Human Rights of 1948,
- European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and its protocols in 1950,
- The 1969 American Convention on Human Rights,
- The United Nations Covenant on Economic, Social, and Cultural Rights of 1976,
- African Human and Peoples' Convention of 1981.

An important feature of this period is that the phenomenon of “human rights” entered into the constitution of countries such as Mexico in 1917, Weimar in 1919, Estonia in 1920, Czechoslovakia in 1920, Yugoslavia in 1921, Poland in 1921, Turkey in 1924, Romania in 1932 and Italy in 1937, crossing the boundaries of the leading countries on human rights such as England, USA and France, and human rights has been secured (Kalabalık, 2016: 21-23).

To sum up, even though the human rights stemming from human being and inherent to his existence correspond historically to the philosophical debates of the Ancient Greek and Roman periods, as "a self-worth", it is a product of the 20th century, especially of the post-World War II whose intellectual roots could be found in the Renaissance and the Enlightenment.

The Sources of Human Rights Law

What is meant by the sources of human rights is where and how human rights emerged. It is possible to classify these as national, international and regional sources.

National resources are emerging as a result of individual political history of individual countries such as Ottoman Law, German Law, and British Law etc.

International sources are international treaties, terms and protocols, and declarations made by various international organizations. International resources are formed by the United Nations and the organizations under its umbrella such as International Labor Organization, and communities of nations gathered together for the specific purpose like combating slavery as in the example of the Brussels Act of 1890. Examples include the Universal Declaration of Human Rights, the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, the Statute of the International Criminal Court and the Agreement on the Establishment of the United Nations Women Europe and Central Asia Regional Office in Istanbul in 2014. In addition to the international sources of human rights mentioned above, there are also international customary law- for the concept see Pazarıcı (2006)-, judicial decisions, doctrine, and monitoring and audit reports of deal monitoring units

Regional resources include the resources that limit the legal grounds and sanctions for human rights to a specific geographical region. Regional resources are the basis for non-judicial or judicial protection at the regional level. Those include the Commonwealth of Independent States, the Arab League, the Asian Human Rights Center and the Asia-Pacific Council of Europe, the Organization of American States and the African Union (Kalabalık, 2016: 126; <http://www.mfa.gov.tr>)

The Legal Resources and Protection of Human Rights in America

Documents related to the protection of human rights in America are those including American Convention on Human Rights "Pact of San Jose, Costa Rica", Additional Protocol to the American Convention on Human Rights in the Area of Economic, Social And Cultural Rights "Protocol of San Salvador", Protocol to the American Convention on Human Rights to Abolish the Death Penalty, Inter-American Convention on Forced Disappearance of Persons, Inter-American Convention to Prevent And Punish Torture, Inter-American Convention against Racism, Racial Discrimination and Related Forms of Intolerance, Inter-American Convention against All Forms of Discrimination and Intolerance, Inter-American Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Persons with Disabilities, Inter-American Convention on the Granting of Civil Rights to Women, Inter-American Convention on the Granting of Political Rights to Women, Inter-American Convention on the Prevention, Punishment and Eradication of Violence against Women and Inter-American Convention on Protecting the Human Rights of Older Persons.

There are basically two bodies in America concerning the legal protection of human rights. These are the Inter-American Commission on Human Rights and the Inter-American Court of Human Rights. The ground of both establishments is the 33rd article of the American Convention on Human Rights and the Founding Law of the Organization of American States itself.

When the protection procedures are examined through these institutions, periodical progress reports, government applications, individual applications and non-governmental organizations come on the scene. However, complaints outside the state actor can only be made to the Commission. The cases can be brought to the Court if the Commission deems it necessary. As a matter of fact, very few petitions may reach the Court. The Inter-American Commission of Human Rights directs 2,000 individual petitions on average in a year, roughly one and half percent of which eventually go before the Inter-American Court of Human Rights (statistics by years see <http://www.oas.org>) while the European Court of Human Rights deals with, for example, 26,200 new applications which were identified as probable Chamber or Committee cases in 2016 (<http://www.echr.coe.int>).

It may be said that the progress reports will have a psychological pressure on the states, but this is not absolute. The result for not doing what is stated in current report is that the situation will be restated once more in

next report. On the other hand, it is possible to say that the compensations which are awarded as the violations of the rights of persons could have the quality of sanction. In the example of Barrios Altos (Peru) case, it can be also said that the regional protection systems on human rights can improve the legal capacity of a country, both at national level and at international level.

Conclusion

Two main bodies established by America for the protection of human rights are the Inter-American Commission on Human Rights and the Inter-American Court of Human Rights.

Compared to the legal regulations on human rights at African and European level, it can be said that American human rights law regimes are older. However, it is not possible to say that it is more idealistic and the sanction is higher. Nonetheless, according to Kalabalık (2016:127), there may be gains in America as the protection of human rights is at the regional level. Because the implementation of regional systems is easier than international systems, there may be greater political aspirations to comply with regional texts rather than international initiatives. So the urge to implement the decisions of regional organs is more. On the other hand, regional sanctions may take over more real protective function for protecting human rights. The Barrios Altos (Peru) case can be illustrated as an example in this frame. It shows that it is possible to say that regional protection organs and mechanisms on human rights are successful in some matters such as paying compensation, raising the standard of understanding about the rule of law, creating awareness in the society and ensuring compliance with international law.

But the real success of the American example is that it has developed well in the political conditions surrounding it. The American example is an undeniable success given that Latin dictatorship, when compared to European democracies, is a norm especially in the 1970s and 1980s (Shaver, 2010: 670). On the other hand, it is possible to say that the African experience is more successful than the American experience because the establishment of the Regional Court of Human Rights became faster in Africa in spite of political conditions similar to Latin America.

The existence of such examples like America in addition to Europe and Africa is hopeful for displaying the efforts needed for respect to human rights in terms of protecting them. This should be a source of inspiration,

especially for the Middle East. It is important to note that in this framework the Organisation of Islamic Cooperation with 57 member countries may play a leading role in the development of regional mechanisms for the protection of human rights. First of all, it is clear that the Middle East should raise its own standards.